

Sednare delen
om
Gamle Carleby.

Med Wederbörandes Minne

utgifwen af

Praefis

JACOB CHYDENIUS,

Jac. son.

och

Som et Academiskt prof,

Almän granskning understäld, i Ubo Academies Öfre Sal,
den 7 Dec. efter middagen 1754,

Af

Respondens

Samuel Fabrell,

Norr Finne.

Gamlakarleby,
J. J. Kloströms boktryckeri, 1884.

Kongl. Maj:ts
Tro=Tienare och Capitaine wid Des Lif=Dragone Regemente,
Den Wälborne Herren,

Herr Thomas Holmstedt.

Kongl. Maj:ts
Tro=Tienare och Regements Dwarter=Mästare wid Åbo Läns
Lif=Dragone Regemente,
Wälborne Herren,

Herr Friedrich Grönhage.

Kongl.
Tro=Tienare och Cornett wid
Wälborne

Herr Christlieb

Tacksamhet och ärkänsla bör med fullt skäl falla på Herrars ynnest för mig, har varit så ogemen, at den wida fälle, at yttra min ärkänsla; ja det felar mig äfwen nu: Jag har ännu ej heller hunnit lära, at en ren Högfaktning upprichtighet och wälmening: Min wördnad blyges ej wid staplar, och min penna gör misswisningar. så nödgas jag ständ, at trotsa den wältaligaste. Låt Höggunstige Herrar, gelse äga det estertryck, som jag önskar, då skal jag anse

Wine Höggun=

Ödmiufaste

Samuel

Kongl. Maj:ts
Tro-Tienare och Capitaine wid Armén,
Wälborne Herren,

Herr Wilhelm Ehrenstolpe.

Kongl. Maj:ts
Tro-Tienare och Lieutenant,
Wälborne Herren,

Herr Henric Dahlman.

Maj:ts
Ubo Läns Lif-Drigone Regemente,
Herren

Liebr. Carpelan.

des lätt, som fått fögna sig af öfwerflödig godhet: Mine öfwerträffat min tancka. Alt här tills har mig felat til- ty inga ord äro tilräckeliga, at uttrycka all min wördnad; består i krusade ord: Min största höflighet är dershöre blott den drägt, som är den naturligaste. Efter min tunga taga mig frihet, at heropa mig på mit inre, som är i min ensaldiga wälmening med denna min wördnads bety- för en owilforlig skuldighet, at städse med wördnad leswa,

stige Gynnares

Tienare

Sabrell.

Sergeanten,
Wälborne Herren,
Herr Axel Germund Villiegren.

Lands=Fiscalen,
Äble och Högachtade,
Herr Johan Hayén.

Inspectoren,
Äble och Högachtade,
Herr Behr Granroth.

Då jag här teknar Edra namn, är min afficht så mycket menlösare, som jag anser för en skylldighet, at wid gifwet tilfälle ådaga lägga den innerliga årkäntsla, hwar med jag påminner mig Edra mångfaldiga wälgiertningar. På et wärdeligare sätt borde Eder godhet af mig årkännas; men min oförmögenhet dertil är ju Eder bekantare, än at den af mig behöfde widare omordas. Anse då dessa få ord, som oförmögna tydare af den tacksamhet, som inga omskiften skal förändra, i mitt wördnadsfulla sinne; och underlåter ej at framdeles gynna den, som, med all sällhets tilönskan, skattar för winning at wara,

Mina Herrars

Ödmütke Tienare

Samuel Fabrell.

J. S. N.

Sedan uti Förra Delen är anført det, som om Staden i synnerhet tyckts nödigt at anmärcka, återstår afhandlingen, om det fringliggande landet, som äfwen kommer under namn af Gamle Carleby. Denna Gamle Carleby Sochn kallades fordom Kockola, eller Kockolahti, hwilket namn orten, äfwen hos Carelare, Sawolax och Tamasteboar, samt en del andra Finnar ännu behåller. Gammalt folk på denna ort, weta ännu allmänt berätta, at denna bygd så blifwit kallad af en lång och smal wik, som legat under Moderkyrckan, och nu är allenast en grund och sumpig uplandning, den der åter blifwit nämnd Kockolahti, det är Örnwik, af 4 stora stenar, wid sundet af samma wik, som hetat Kofon-kivet, Örnstenar, emedan Örnarna på dem plägade äta det rof, de sig utur watnet funnat förskaffa; samma stenar finnas ännu 2 på norra sidan om det uu så kallade Stadsens sund, uti Sawila hagen, och 2 söder om samma sund, in i Staden, på Christopher Cronbeks och Michel Hops tomter. Sedermera har orten blifwit nämnd Carleby, som troligast synes af Konung CARL den 8:de eller Knutsjon *). Ty då denna Konung på isen wid Stockholm åhr 1465 blef af sin motståndare Arkie-Biskoppen Jöns slagen **) och twungen at uppenbarligen i Stockholm på Rådhuset affwäria Rifet, samt bekom til sit underhåld Nasaborg och des län ***), for han öfwer til Fin-

*) Jemför Herr Kyrkoherden Mathesii Disp. de Ostrobothnia, pag. 69.

**) Samuel Puffendorffs inledning til Swenska Historien, p. 225.

***) Pag. 226.

land, men blef af då warande Biskoppen i Åbo, som war Konung Christians i Danmark anhängiare, förment, at besitta Slottet och nyttia des län sig til underhåld; hwarföre Konungen med så stor kostnad uppehölt sig i Åbo, hela sommaren öfwer, at han ei war i stånd at betala sina försträknings män 50 marker örtig*); och som Konungens medhållare Nils Sture i Sverige ei kunde sig där uppehålla, för försäteligit efterfättande, utan nödsakades, at fly til Erick Årelsson, Höfwidsmannen på Wiborg**), så är troligit, at Konungen ei heller i Åbo, mit emellan sina fiender war säker; utan håller man före, at han sig i löndom begifwit til detta Rockola Capel, der han i stilhet och ro kunde sit widriga ödes omskiften afbida. Den ostadiga Lyckan hade redan twenne gånger prydt honom med Cronor, samt nu 2:ne gånger förwist honom sit Fosterland. An återstod en Lyckans wirfwel, som från största armod wälfde honom åter på den waklande tronen och fäste på hans hufwud den slippriga Cronan. Då Konung CARL, den 12 Nov. 1467 kom från Finland tillbaka til Stockholm och besteg Tronen, tyckes mycket sannolikt wara, at han denna ort, dit han tog sin tillflycht då han annorstädes war osäker, benådat med namn efter sig sielf.

Allt detta bestyrkes af en almän sägen härom på denna ort, som ei på något sätt tyckes wara stridig med det häfdatefnare lemnat oss om dessa tiders händelser; Ty at orten redan uti Konung GUSTAV den 1:as tid blifwit kallad Carleby, witnar den handskrift, som Herr Ryrkoherden Mathesius uti sin Disp. de Ostrobothnia, pag. 35, uti Noterna anför: och är således ei nämnd efter Konung CARL den 9:de, som under sin resa genom Österbotn berättas här hafwa utset rum til en Stads anläggande. En gammal Curjeus handskrift, som Cancellie Rådet Herr Anders An-

*) Loc. CII. **) Loc. CII.

ton von Stierman, uti hög gunstigt bref til mig, af den 8 Maji nästförflutne, berättar Sig hafwa, intygar äfwen det samma. Härmed gör ännu et Kyrkoherdens i Gamle Carleby, Eric Mathiae Falanders samlingar om Österbotns öden, bland hwilka des Sona-Son, Herr Rådmanen i Gamle Carleby, Jac. Falander intygar sig äfwen hafwa läsit en dylig berättelse: Denna sin Fars samling, war sedermera Probsten och Kyrkoherden der sammastädes, Isaac Falander sinnad at uti en Disputation de fatis Ostrobotniæ utgifwa, men som der inflöt mångt, som den tiden ei smakade, fick den ei se dagsliuset, utan kom denna samling, jemte många andra skrifter, som funnos hos dess Broder, Probsten och Kyrkoherden i Gamle Carleby, Jacob Erics Falander beklagligen uti fiendens händer år 1714.

Carleby kallades Sochnen alt tils Gamle Carleby Stad bles grundad, men sedan har Sochnen med Staden blifwit lika nämnd.

§ 2.

En af de märkwärdigaste händelser i Österbotn, som förtienar en fornälskares uppmärksamhet är sannerligen det här bekanta Klubbekriget, på Finska Nuhia= eller rättare Nuija=sota, hwilket, änskiönt hela Österbotn tagit del uti, doch några så ställen i synnerhet bära lämningar af; så kan uti Gamle Carleby ännu ses en tumelplats på Holmbacken, der Böndernas modiga klubbor flera ihjälslagit, af hwilka åtskilliga en lång tid på Kyrkohwalfwet härstädes äro blefne efterwerlden till tekn förwarade. Och som ingen publique skrift är utkommen, hwaruti man tilgången af hela detta buller i et sammanhang kunde finna, så tror jag mig hafwa full anledning att i forthet här något derom orda.

År 1596 lät Clas Flemming på Konung SIGISMUNDS befallning, i Finland inqwartera det krigsfolk, som nyligen

emot Ryssen blifwit brukat, hwilken inqwartering föll, i synnerhet Österbotningarne så odrägelig, at stora flagomål deröfwer til Hertig CARL inkommo*), och änteligen seglade Bengt Pålsson, jemte några andra Bönder från Österbotn, i Augusti månad til Stockholm, at der sig hos Hertig CARL rådfråga; då de blefwo styrkta, at styra wäld med wäld och fördrifwa dem, som woro hos sig inqwarterade.

Här af fick Almogen mod, fette sig uppenbarligen mot Konungens Rytteri, så at det på Flemmings befallning måste draga sig tillbaka**), upsökte de ännu qwarblefne och dem, jemte deras medhållare ömfeligen handterade, sänkte en del af dem lefwande under isen, stälte en del såsom mål, samt lät deras hufwud med bössor och pilar efterskutas, at förtiga mångt annat. När alt detta dem wäl lyckades, samlade sig en stor myckenhet Bönder, som utwalde Jacob Illikin från Almola Sochn til sin anförare, under hwilken de skulle angripa Tavastland och Carelen, derifrån utdrifwa Rytteriet, förhärja Clas Flemmings, Axel Kurds, And. Bojes, samt And. Larssons sätegräddar och ändteligen förstöra Åbo Slott***). Härpå rustade Illikin, i synnerhet med de Norre Österbotningar rätt starkt uti Tavastland, i början af 1597, der de foro fram, lika som förr uti Österbotn. Flemmingen war detta buller ei obekant, men med dess hämmande blef genom den falska Olof Swerfersson i Åbo utdragit, tils Illikin redan war i Birskala †) Sochn, derifrån han ändtefigen blef af Flemmingens Rytteri tillbaka drefwen, och til Tavastskogen efterjagad.

Emedlertid blef Abraham Melchiorsson förordnad til

*) Se Jon. Wermings Kon. Sigismunds och Kon. Carl IX:des Hist., Förra delen, pag. 293.

) Pag. 229. *) Pag. 322.

†) I denna Sochn skal efter berättelse finnas Klubbor mycket lika dem, som funnits i Gamle Carleby, och torde wara lämningar af detta Österbotningarnas tåg.

fogde i Österbotn *) och fängslade Jacob Illikin, Bengt Pålsson, med flere dem han ansåg för uphofsman til detta buller emot Konungen, af hwilka den sednare i fängelset ömfeligen dog, men den förra, nemligen Illikin med 5 andra Bönder blef halshuggen och steglad i Åbo. Sådant wille de Norre Österbotningarne hämnas, och derföre sammangaddade sig Almogen uti Kimi, Jjo, Uhleå, Limmingo, Salo, Pyhäjoki, Calajoki, Lohteå och Carleby sochnar, samt wid Carleby Kyrcka lade sig i försåt för Abr. Melchiorsson, slogo en del af hans manskap **), drefwo honom på flykten, der han sedan af några Carleby Bönder blef fängslad, förd til Stockholm och änteligen der halshuggen ***).

När nu de, som med Konungen höllo blefwo wid Carleby slagne, uppreste sig äfwen en stor del af de andra Finnar på nytt, och Österbotningarna samlade sig mer och

*) Denna Abraham hade wäl efter Herr Cancellie Rådet And. Anton von Stiernmans anmärkning til Werwings Hist. förra del. pag. 329, Kon. Sigismunds fulmakt at wara fogde öfwer Österbotns Norra Probsteri, men at hans wälde äfwen sträckt sig til de orter af Österbotn, som nu höra til den Södra delen, synes deraf, at han fängslat Jac. Illikin från Ilmola och Bengt Pålsson boende i Kyro, bägge Sochnar Söder i Österbotn belagne. Då han blef öfwerfallen i Carleby, hade Böndernas resning honom ei kunnat wara öwitterlig, om han warit wistande i den Norra delen, utan han tyckes kommit tågandes söder ifrån norr åt, och blifwit då på wägen öfwerfallen här i Carleby.

**) Efter Werwings berättelse skal Konungens folk wid denna träffning ei warit öfwer 50, utan twiswel Ryttare, hwilka af de i försåt liggande Bönder i dagsgryningen hastigt blefwo öfwerfalne, och 22 af dem, för än de wäl hunno blotta någon wärja ihjälslagne; ibland hwilka ock war Gab. Trälod, Grefwe Abraham Persson Brahes Praeceptor, hvars sonason And. Jönsson 1677 blef adlad och kallad Ridderlodh. Märckeligt är at Abraham denna gången således undslap, at han sin Wargfins kiortel lemnade til Hans Krank, Limmingo Böndernas anförare, som för sin Klädebonad så när blifwit ihjälslagen.

***) Werwing Lot. Git.

mer, at fortsätta sin seger, tågade til Almola Kyrcka, nedertogo der sina, af Abraham Melchiorsson steglade stallbröder och dem i Kyrkogården begrofw. Uti en by i Närpis Sochn, der några Konungens Ryttare woro qwarblefne, fängslade de dem och med berlingar trängde under isen, emedan de annars ei kunde rymmas i en så liten bäck, som de när till byn öfverkommo; ja Dwinsfolken i byn woro så förbittrade och tiltagsne, at de sönderslogo de fängslades hufwud med ämbar och miölkhyttor.

Denna tid ankom Israel Larssen född i Hernösand, och som förr warit Fogde i Sverige, på Hertig CARLS förordnande at wara i Österbotn Befalningshafwande: Som emottogo Bönderna med stor glädie och gjorde til sin anförare, i förrbenämde Hans Krants ställe. Emedlertid skyndade Clas Flemming sig med 2500 Ryttare Bönderne til mötes och förmante dem vänligen, at utan blods utgiutelse fara hem, bewisa Konungen lydno, samt sin skatt utbetala; men Bönderna låto inga förestälningar gälla, utan gingo på Almola å-isen och började med sina stycken skiuta, på Flemmingens Rytteri, som myckenheten oansedt, de oförfarna Bönderne snart fringrände, en del nedgjorde och en del fängslade. Här omkommo wid pass 5000 Bönder, af hwilka en del 12 och 12 uti knippor blefwo sammanbundne och under isen doppade och updragne, tils de blefwo på ömkeligt sätt döda; men de förnämste Bönderne blefwo hålne i fängelse. Den förbemälte anföraren Israel Larsson flydde straxt i början af slaget och uppehölt sig länge i skogarne. Flemmingen sköflade sedan Kyra Prästegård, emedan Kyrkoherden därstädes, Simon Slurck upäggar Almogen, det Kyrkoherdarne i Lohteå, Carleby*), Pedersöre och Wirmo**) äfwen gjordt, dem han jemte Bön-

*) Då war Kyrkoherde i Carleby Carolus Erici Surfill.

**) Wirmå lærer här böra läsas Wöro, som af Werming torde wara förestrifwit.

berna lät til sig föra, med hårda ord tiltalte, straffade dels med hugg och slag, dels tvingade dem at med tänderna bita tegelstenar lösa utur spisen, och förebrådde dem, at de lofwat så nedrifwa Åbo Slott, släppte dem lösa med starka förmaningar til lydno, lät uptaga de af Bönderna begrafna och förut steglade kropparna, samt på nytt ställas på stegel igen*). När nu således största delen af Österbotns rasfaste manskap ömfefigen blef nedslabat, och Ålmola-ström deras hitsjade blod uti sina swala forsar kringfölgde, war hela landet nästan ödelagt och bulret ändteligen ändat.

Utom dessa anförda omständigheter, har man berättelse om 3 andra färskilda träffningar, som i början af detta buller förelupit emellan Bönderna och Konungens Rytteri, hwilka antingen af brist på nödiga underrättelser från orten, eller ock för deras mindre värde skull, torde blifwit af våra häfda-teknare förbigångne. Den första, som ock warit sielfwa början til hela Klubbe-kriget skedde i Storkyrå med förposten af Konungens Rytteri, som dragit sig Norr ifrån til de Södre Sochnarne; den andra straxt der på med hela Rytteriet i Ålmola på Sandawuori; och den tredie intet långt derefter på Tawast-skogen, der Rytteriet sig förskantat, alltid med den fördel å Böndernas sida, at deras tilltagjenhet widare låcdade dem at wåga sig å Tawastland, der ifrån de likwål på sätt som förr bemält är, blefwo ändteligen afwiste. Här wid tyckes dock twetydigt, om Böndernas seger i berörde träffningar härrört af deras tapperhet, eller om Rytteriet, som af Flemming fått befallning, at draga sig tillbaka ei wille göra alfwarsamt motstånd.

Om den så kallade Poitu, Pontu eller Bengt Pålsjon påstås allmänt, at han warit hemma från Carleby Sochn, Nistiranda by och Gammalgården, och derföre äfwen Gam-

---

*) Pag. 336 följ.

malgårds Bengt kallad blifwit. Detta tyckes stridande med det Werwing berättar, honom varit boende i Kyro Sochn; men bägge berättelserna torde så lätteligen kunna förenas, at han varit född och upwuxen i Carleby på Gammalgården, och sedan flyttat der ifrån til Kyro.

Anföraren för de Carleby Bönder, som förde Abraham Melchiorsson fången til Stockholm, berättas hafwa varit en Bonde ifrån Mustasari Sochn, Stor Nils wid namn, hwilken Juhl-ottan igenläst Prediko-stols dören i Mustasari Kyrkan för Abrahams Catholska Präst, på det han Juhl-dagen der ei skulle predika; gick der på til Korsöholm, fängslade Abraham och honom bakbunden i en Släda förde, som förr bemänt är, til Stockholm.

Desse berättelser har i synnerhet Herr Rådman Jacob Falander mig gunstigt meddelat, och tyckas med så mycket större fog hafwa här bort anföras, som de utaf hans Fader-Fader, Kyrkoherden i Gamle Carleby, Eric Falander, något öfwer 50 år efter Klubbekriget blifwit i Landet samlade, och utom dess äro mäst öfwerensstämmande med det våra påliteligaste häfda-teknare weta at anföras: Det endaste hwar uti denna berättelse synes stridig, är angående slaget wid Carleby, hwar om föregifwes, det Bengt Påls-son varit stiftare til detta Norra Almogens upbrätt; at Abraham Melchiorsson redan före detta slaget blifwit bortförd til Stockholm; at detta slag varit det sista af Klubbekriget; at de stridande ei förr än i sena mörkret blifwit skilda, hwardera owissa om segern; och at ändteligen Bönderna gifwit sig Norr åt. Då man likwäl wet, at Bengt Påls-son förr detta Norre Almogens upbrätt redan war i fängelsjet dödd; at Abraham Melchiorsson wid samma slag med sin förberörde Wargskinspås war närwarande jemte sina 50 Ryttare; at denna träffning ei varit den sista, utan gick näst för det sista blodbad på Almola å-isen, och ändteligen, at Almogen intet owiss om utgången wände

tilbaka från Carleby Norr åt, utan rykte ännu längre fram åt Ilmola.

Som hela detta buller af Böndernas brukade wapn blifwit Klubbefrig kalladt *), så har jag ei hållit otienligt, at äfwen bifoga en ungefärlig ritning på de besynnerligaste klubbor, som til 1715 blifwit på Gamle Carleby Sochns Kyrkohwalf förwarade, efterwerlden til wedermäle: se Fig. A. och B. Til andras ompröfwande lemnar jag, om alla sådane klubbor tient til wapn at hugga, slå och bulta med, och om icke en del åtminstone endast blifwit brukade til frigstefn, hälst de til annat tyckas wara nog otienliga. C. och D. äro twänne klubbor, som finnas uti Särämäki Kyrcka, på hwilcka min Landsman Herr Henric Wegelius mig lemnat ritning.

§ 3.

Såsom hela Österbotn fordom dags warit delt allenast uti 2:ne Probsterier **) så är ock onefeligit, at Gamle Carleby Sochn, uti äldre tider hört under Pedersöre Pastorat ***); emedan Pedersöre och Mustasari Kyrkor, uti hela Österbotn äro de äldsta Moder- eller Huswud-Kyrkor †), hwarom en almän berättelse är här i landet; men när Gamle Carleby Sochn blifwit från Pedersöre söndrad, och när den fåt sin egen Kyrkoherde är owist: dock är troligt, at det skebt wid pass år 1467= 8 eller 9, då denna ort äfwen blef nämnd Carleby. Wist är, at under Carleby ††) wid des söndrande från Pedersör lydde Lohteå, Kelwiå, det som nu kallas Gamle Carleby och Pårås, som nu heter Kronoby: ty År 1580 fingo Lohteå, †††), 1607 Cronoby, der för warit et Capel, som kallades Pårås *], men

*) Här om och dylika omständigheter kan läsas hela Förra delen af Disp. Om Klubbefriget i Österbotn.

) Diff. de Ostrob. pag. 8. *) Pag. 71. †) Jemför pag. 77, 78, 79 och 86. ††) Pag. 72. †††) Pag. 66. *] Pag. 72.

Kelwiö 1639 *), sine egne Kyrkoherdar, och namn af Sochnar för sig sielfwa. Sedermera har Gamle Carleby Sochn blifwit oföndrad.

Så wäl denna ort, som många andra uti Österbotn har twifwels utan warit lydande under Herfkaper **); men hwilka warit ägare, så af denna som flera Sochnar uti de äldsta tider är en obekant sak: dock tyckes den handskrift, som Herr Kyrkoherden Matheus uti Disp. de Ostrob Pag. 35 anför gifwa anledning at tro, det Carleby, Pedersöre, och Wöro ***) , i Konung GUSTAF den 1:as tid lydt under Knut Fordell. Uti Gamle Carleby Sochn och Witsfar by, finnes ännu et hemman, som kallas Fordell, hwilket gifwer anledning at täncka, det här til äfventyrs warit en af de olaga hannarne, som omtalas, der samma Knut Fordell, antingen ständigt, eller åtminstone wisja tider idkat fiöpenfskap med det onliggande landet; detta Fordells hem-

---

*) Pag. 68. **) Pag. 5.

***) Det wore i mitt tycke wäl wärdt, at wid tilfälle upräkna de gods, byar och Städer i Österbotn, som nästan alla warit förlänte, i Drottning Christinas tid, til åtskilliga mer, eller mindre förtiente män. Jag hoppas ock, det faller ei den läsaren osmakeligt, som hafwer tycke för gamla sanningar, om jag här något anförer betreffande några byars förlänande i Wöro Sochn; skönt det egentligen ei hörer til mitt ämne. Herr Cancellie-Rådet Anders Anton von Stiernman, Hwars outtrötliga flit upplyst många äldre händelser i vårt Fädernesland, Hwars witterhet, och Hwars makalösa tienster mot det almänna lemna wärdare pennor, än min, öfwerflödigt tilfälle at wisa sin konst, hafwer uti hög gunstig skrifwele af de 16 nyswefne Octob. mig följande meddelat i detta ämne.

Riks-Rådet och General Lieutenanten af Infanteriet, Georg Paikull, blef 1615 den 20 Sept. Friherre, och fick då tillika til Friherskap åttiotwå och et qwart Mantal af efter skrefne byar och gods i Wöro Sochn, nemligen Kaitasari, Drawais, Rimo, Rökijoti, Mäkipä, Kostiby, Bergby och Lomby, med alla der til höriga lägenheter, hus, jord, åker, äng, skog, mark, sidar, war, holmar, fisk- och fiskewatn, qwarnar och qwarnställen, samt andra tillagor.

man är nu wäl ei så belägit, att dit någon fiöfart kunde ske; dock tyckes man af sielfwa byns namn Witsar, eller Wihta-sari, på Swenska Ris- eller Spö-Dö, kunna sluta, det samma ort förr varit närmare til watn belägen, hwar-til de här ei sälsynta stora uplandningar kunnat bidra. Med fog synes kunna slutas, at bemälte Jordell varit en mächtig och den tiden mycket betydande man, efter han hade 3 så stora Sochnar under sig. Uti Drottning CRISTINAS tid war denna Sochn förlänt till det Friherrliga Banériska huset *), men blef sedan åter för Kronan blot tilhörig ansedd, jemte många andra förlänningar **).

De märkeligaste öden, som denna Sochn sedermera undergått, hafwa varit mäst gemensamma med Staden, dem jag uti Förra delen, § 4 omordat. Jag wil alt så för forthetens skull ei här nämna, om de spår, som sägos och ännu ses, efter en mordisk fiende; Jag går förbi huru frigs-lågor förtärt på denna ort alt, ja äfwen det uti diupaste skogar varit undangömt; Jag lemnar obemäkt, huru denna

---

*) Uti förenämnda skrifwelse är mig följande äfwen hög gunst-
 gast meddelat.

År 1651 den 20 Nov. när Banérar blefwo Friherrar fingo de samma dag til Friherstap efterskrefna Kronones byar i Gamle Carleby Sochn uti Österbotn, nemligen: Kivåby, Nedewetil, Koustby, Öfwerwetil, Käringsby, Perhåby, Hallså, Nötsjö, Korpilahti, Wihtsarby, Storbby, Säkaby, Kallis-näs, Wäntur-näs, Linnesperä, Longnäs, Närwilä, Koustar, Kirilahti och Palåby, jemte Gamle Carleby Stad, med all den rättighet, som Friherrar deras Städer i sina Friherrådme besittia: de fingo tillika Konungs kyrko tionden af alla ofwanbenämde gods och byar, så som Konungs sakören, samt alla Häradshöfdinge rättigheter, som af dem falla kunna; dock med sådan besked, at de skola låta förskaffa den menige man, som dem således undergifne äro, Lag och Rätt: deslikes skulle de tillsättia förståndiga Domare, som skulle efter Swea Rikes Lag skipa hwarjom och enom Lag och Rätt. Grimen læfae Magistätis, edsöres brott, kätteri, mord, hor, och den som belägrar en ägta mans hustru skulle af Konungeu afbömas.

***) Diff. de Ostrob. pag. 6.

Sochn år 1710 måste sakna en stor del af sina inwånare, som af en inritad swår pest blefwo döde; jag förtiger den nöd de Åhren 1696 och 97 infallande misßwärtår förord-sakade; den mistning landet hade af de innom denna tid af hunger döda mer än 500 personer, och flera för hungers skul bortflyttade hushåld har jag ei tillfälle at omtala; Jag säger allenast, at så bistra och tida olyckor öfwerगत denna ort, at ingen må undra om hushållningen ännu saknar sin rätta högd. Sannerligen, mindre swårigheter hade hos mångt foldt kunnat förord-saka större hinder.

§ 4.

Sochnens Moderkyrcka ligger $\frac{1}{8}$ mil söder om Staden, på en högd, som af sit fordna läge ännu kallas Holmbäcka; när den blifwit byggd kan man ei weta, men at den måtte vara mycket gammal, witnar så wäl murens fasthet af grof gråsten, som bristen på all sägen och berättelse om dess ålder: den är 41 alnar lång och 17 bred; dess mur är 9 alnar hög på sidorne, men wäl 18 uti båda gaffarna; har innan til et högt hwalf, och utanpå et ganska resigt spån-tak utan torn. Uti wästra gaffeln är en sten långt uppe i muren, som man har den sägen om; at den hwar midssommarnatt swettas blod, af orsak, at här en ofsyldig blifwit aflifwad, den der sagt: Stenarna skola witna om min ofsyld; denna stenen är en halft förwitrad Pyrites, som wid hwart infallande slag-regn med wästan wäder färgar watnet och muren med sin jern-rosta. År 1709 och 10 upbyggdes på södra sidan om Kyrckan et kors, äfwen af gråsten, 19 alnar långt och 10 bredt. Kyrckan är innan til prydd med en Altar-tafla i Östra gaffeln, omkring fönstret öfwer Altaret, neder ifrån golfwet, alt up til taket som år 1749 blef gjord och på följande sätt utzi-rad. Öfwerst föreställes Natwardens instichtelse: på norra sidan om fönstret står Aron i sin Öfwersta-prästa skrud,

med rökelse karet i handen och denna under skrift: Ärliga måste Aron ofra alltid ena handa offer, och kan icke göra dem fullbordade, som det ofra. Heb. 10: 1. Gent emot på södra sidan om fönstret hänger Frälsaren på korset med denna under skrift: Men med et offer hafwer han ewinnerliga fullkomnat dem, som helige warda. Heb. 10: 14.

Under Aron på södra sidan står Moses med Lagsens tafslår i handen; har denna underskrift: Förbannad ware den, som icke fullkomnar all denna Lagsens ord. Deut. 27: 26. Gent mot honom på andra sidan står Johannes Döparen pekande på Frälsaren, med denna öfwer skrift: Si Guds Lamb, som hårt tager världenes synd. Joh. 1: 29. och denna under skrift: Kristus hafwer förlåssat oss från Lagsens förbannelse, då han wardt en förbannelse för oss. Gal. 3: 13.

På sielfwa Altaret läses på en skifwa med förgylta rammar, dessa gyldene ord: Jag är lifsens bröd, hwilken som äter mitt kött och dricker min blod han blifwer i mig och jag i honom. Joh. 6: 48, 56. Altaret är klädt med rött Sammet, hwar på äro sydda bokstäfverna J. J. E. M. inbundna, och åra=talet 1683. ●

Under Altaret har Kyrckan en hwälfd sten tellare. På norra sidan i Coret är en liten Lächtare, som fordna tider blifwit ämnad för et Orgel=wärck och år 1640 tillika med Kyrcko hwälfwet, Prediko=stolen och Choret blifwit målåd, uti Kyrckoherdens Nicolai Galles tid, men sedermera 1749 om lagad, samt med wacker målning utzirad. På norra sidan om Choret, är en Sacristia af sten, som år 1699 til ganfka rumrif utwidgades. Straxt wid Sacristi bören är ingången til Prediko=stolen, hwilken af Kyrckoherden Schep=perus år 1622 wid hans ankomst från Sverge är öfwerhemtab, men sedermera år 1749 til största delen förnyad och ommålåd. I wästra ändan af Kyrckan blef en stor

Lächtare, så för män, som för qvinnor i Probsten Kiemmers tid upbyggd och zirligen målåd.

I Kyrckan hänga 4 Lius-Cronor af Messing. 1:sta i Choret med 12 lius pipår, och denna påskrift. Denna Crona är för ärad til Gamle Carleby Kyrcka af Gabriel Liunge son; af somnade den 22 Aug. begrafwen den 3 Oct. 1652. 2:a Cronan har 16 pipår och denna påskrift. Eras-mus L. Biörckman och hans hustru Brita Joh. Dotter Präst hafwer denna Crona förärdt til Gamle Carleby Sochne Kyrcka, öfwer dess graf Anno 1695. Den 3:die hänger framför stora Lächtarn, och har denna påskrift. S. Johan Ulwif. Prowest. über. Ingermanland. Frau. Elstin. Eras-mus. Dochter. Anno. 1632. Den 4:de hänger uti Ny-Kyrckan (så kallas det til byggda korsset) och har 6 pipår.

På Altaret, Prediko-stols=krangen, i Sacristian och wid Präst bänken finnas wackra lius=armar utom 17 på wäg-garna hängande lius=plåtar, alt af Messing. Wid Com-munion brukas en wacker Silfwer Kanna, en stor öfwer alt förgylt Kalck, patén och oblat=aff af Silfwer, samt en Mässhaka af rödt rosigt Sammet med Crucifix af Guld=galon.

Grafwar finnas här följande med graf=stenar täckta. I Choret ligger en Kosteligen uthuggen sten med jern=ringar i alla 4 hörn, har denna påskrift: Tänk på mig Gud til det bästa, i en Crank mittpå stenen ses dessa bokstäfwer: J. C. W. och H. C. D. samt dessa orden: jag hafwet hört dina bön, och sedt dina tårar. På stora gängen ligger en grafsten med denna påskrift. Denna grafsten och lägerstad, hörer Råd= och förnäme Wälachtad Handels=man Johan Erichsön Präst och hans lära Hustru, S. Elsa Mats dot-ter Taft och deras rätta arfwingar til: Anno 1677. Mittpå stenen uti en Crank står et tinglas på en döbskalla, under hwilcken twenne ben ligga i kors, och under kranzen följande rim:

Se Grant på denna Sten,
 Swad Kranz och Tinglas tyder,
 Strart för dig sielf til meen,
 At sådant om dig lyder,
 När du, som rosen Grantz,
 Må wäl här i werlden fiker,
 Snart kommer en annan dank,
 Döds skallen blir du lifer.

Längre neder åt stora dörren ligger och en grasssten på stora gången, med mindre läslig påskrift. Under dörren til nya koret ligger en grasssten, hwarpå läses följande: Här under ligger begrafwen sal. Anders Myrich, fordom Borgare i Gamle Carleby Stad, med sin kära Hustru, S. Clara Mats dotter Tast, och deras lifs-arswingar: 1677. Om kring stenen finnes desse ord: Wandringsman lär här rätt blifwa döb, at den som för din synd blef döb, må frälsa dig från ewig döb, och mätta fist med Himmelskt bröd. Uti ena hörnet står et Tinglas, under orden: Irreparabile tempus. Uti andra hörnet läses dessa ord: Si sapis, öfwer et hierta med öga mitt uti. I tredje hörnet ligger en skyffel och tårfyra i koret, med dessa orden: Prævaricationis premium. I fierde hörnet är en lif kista ut huggen, jemte orden: Ultimæ linea rerum.

På östra gafwelen hänger Herr Majorens Daniel Barons adeliga wapen, med följande påskrift: Kongl. Maj:ts Trotienare och Major af des Österbotniska Regemente til fot. Wälborne Herren, Herr Simon Daniel Baron har för sin Ronung och Fädernesland troligen fektat och utståt många swåra Trawalier i fält och Utaqwer, besynnerligen År 1700 den 20 Aug. då han af Ryssen blef fången och 18 weckors tid skickad i jern och boijor, tils han förmedels Kongl. Maj:ts lyckeliga wapen blef förlossad; så som ock at han 1704 der på åter blef wed Narmens öfvergång fången och

där under hällen i samfalte 18 års tid. Afled den 7. Oct. 1732 uppå 60 års ålder och här begrafwen; hwarföre och dess efterlemnade Högtårade kära Maka Wälborne Fru Helena Baron låtit detta til sin saliga Herres wälförtienta heder och åminnelse, samt Herrans hus til prydning upsfatta, som skedde Stockholm den 1 Junii 1736. Widlyftigare beskrifning om hans förfäder och lefwerne finnes här i Kyrko boken.

Uppå Kyrkogården står en åtta kantig ben-forg hwarpå läses följande:

Du usla menskio barn, som wärldens wäg skal wandra,
Betänd din dödlighet, och si nu här för andra,
Dit stånd, din höghet, och hwad mehr för sälhets namn
Dig wärlden bildat in: här fins en fattig bonde,
Få lika hwila med, den är af högre stände.
Den uslas, rikas ben, de ha här alt en hamn. A:o 1701.

Kyrkogården är omgifwen med en fast sten mur, som är kalk-slagen och försedd med tieradt spån-tak.

Norr om Kyrkan, utom Kyrko gårds plandtet står en wacker flock-stapel, med 3 wäl klingande flockor uti. Den största af dem är 2 goda alnar i Diameter, wäger 6 Skep, 12 Lijsp. 19¹/₂ Marc, på hwilkens Södra sida läses följande: Anno MDCXXV. Hæc campana templi ruralis Veteris Carlebyensium, in botnia orientali primum fusa est, Pastore, D:o Jacobo Matthæi Scheppero, Consule Ganuto Henrici, Judice Gabriele Pauli, Conductore redituum Carolo Jonæ. A:o MDCCXIV. ob hostilem Moscovitarum impetum patrios læres per 7 annos reliquit, donec redita patriæ pace dulcissima in pristinum locum migravit.

När du mitt döda liud med dina öron hörer,

Bed Gud, at Han dig då til lefwand bättring förer.

På Norra sidan står: A:o MDCCXXXVII. de novo iterum ob absonum ingratumque sonom Holmiæ funditur, Past. Mag. Carolo Gustavo Werandro, Sacell. Principio

& seniore ministerii D:o Henrico Ræring. Sacell. D:o Matthiæ Pazelio, Sacell. in Wetit. D:o Jasobo Forselio, Rectore Scholæ Civitatis Cand. Phil. Abrahamo Thavonio, Adjuncto ministerii & Collega Mag. Erico Kulberg, Up-lando.

Wil du troligt Herran dyrka,

Laga at du blir Hans Kyrka.

Omkring brädden står: Bestält genom Handelsmannen och Kyrko-Rådet Herr Christopher Carlbom, och guten af Gerhard Mejer.

Medlersta Klokan är en aln och 11 tum i diameter, och har dessa påskrifter: Guten i Stodholm af Jacob Birman, A:o 1689. Past. M. Isaacus Erici Falander, Comministri D. Christoph. Carlenius, D. Daniel Matth. Grandel, Pædag. D. Ernestus Grandel. Jag glædes i det mig sagt är, wi skole gå in i Herrans hus, Psal. 122.

Lilla Klokan är en aln och 8 tum i diameter, har dessa Inscriptioner: Gloria in Excelsis Deo! Sub imperio Augustissimi Regis FRIDERICI I, Past. Ecclesiæ G. Carlebyensis Mag. Andrea Kiemmer, sub cura & administratione Domini Jacobi Falandri, sculpta a Gerb. Mejer, Holmiæ A:o. MDCCXXXI.

Kom o Menska hör jag ropar, och uphäfwer högt mitt Liud!
Kom låt oss med frögd tilhopa lof hembära vårom Gud!
Tacka Honom allan tid, Som är oss båd huld och blid.

Uti Kyrkan förvaras åtskilliga Kongl. Förordningar, af hvilka jag de äldsta wil allenast nämna: Konung MAGNI SMEKS Förordning om Prästerättigheternas utgiörande, af år 1335, in originali med Secretet under, som jag pag. 3 Förra Delen mig återopat. Konung GUSTAV den 1:s Bref, om Cronans och Prästens tionde, gifwit i Stodholm die Jacobi Apostoli A:o D:ni 1530; äfwen af den 27 Maji A:o 1538: än ett Bref gifwit Swartfö, Lögdagen efter heliga Torsdagen A:o 1534: ännu Domini Michëlis

Olaï Præste-bref på Wöro-gield, gifwit af Kongl. Slotet, Stockholm den 23 Sept. 1543. Konung JOHAN den III:dies Bref, om tionden, skrifwit på Kongl. Slotet Stä-geborg den 27 Sept. 1572: Konung GUSTAV ADOLPHS Bref, om Præsterättigheterna i gemen, och i synnerhet, om Wederlag och Winstäds betalande, efter den ordning, som Kammar-Råden uppsatt, underskrifwit och förseglat af den 6 Junii 1613; där uti Församlingarna tilläggas, som följer:

	Widerlag.			Widerlag.			Widerlag.	
	r.	r.		r.	r.		r.	r.
Kemi Sochn	16	5	Calajoki S.	20	8	Ulmola S.	8	8
Sjo Sochn	18	9	Lohteå S.	20	8	Laihela S.	12	4
Uhleå Sochn	16	4	Carleby S.	20	8	Alastaro S.	12	4
Uhleå Träff j.	16	4	Cronoby S.	16	4	Ryrå S.	12	8
Limingo S.	16	8	Pedersöre S.	8	10	Mustajari S.	24	10
Carlö Sochn	12	2	Nycarleby S.	12	8	Malax S.	16	4
Salo Sochn	20	8	Wöro S.	12	14	Närpis S.	16	8
Pyhäjoki S.	20	8	Lappo S.	8	4	Lapfierd S.	16	4

Hans Ateson. Nils Anders. Bror Anders. J. Otteson.

Uti Ryrkoboken finnes följande Ryrkoherdars namn på detta sätt upskrefna:

1. D. Olaus.
2. D. Sigfridus.
3. D. Bartholomæus.
4. D. Martinus.
5. D. Thomas.
6. D. Canutus.
7. D. Martinus.
8. D. Jacobus.
9. D. Ericus.
10. D. Hagvinus, egit Pastorem 8 annis.
11. D. Olaus, creatus Pastor 1570.
12. D. Carolus Erici Sursill, creatus Pastor 1582, underskrifwit Upsala Möte 1593.
13. D. Jacobus Matthiæ Stepperus, Pastor creatus 1622.

14. D. Ericus Nicolai Galle, Smolandus, blef Pastor 1637.

15. D. Ericus Matthiæ Falander, Pastoratum adiit Anno 1655, Postquam Aboæ Templi Cathedralis Oeconomus per quadriennium & antea Ecclesiæ Svecanæ Diaconus per 12 annos, pie in Dom. expiravit 1672 d. 25 Decemb. sub concione matutina, Dalecarlus natione.

16. D. M. Isaacus Eriki Falander, Pastor creatus 1673, deinde Præpositus 1692, abdormivit 1693 d. 13 Maji.

17. D. M. Andreas Petræus, S. S. Theol. Prof. & Pastor in Nådendahl, a Regia Majestate hic Pastor constitutos, supremum obiit diem in Augusto 1694 Ecclesia in G. Carleby nunquam revisa.

18. D. Jacobus Westzynthius, Regiis literis in Mariæstad datis 1694, Pastor G. Carlebyensis confirmatus, obiit 1702 d. 15 Novembr.

19. D. Mag. Jacobus Falander, Eriki Filius, Isaaci frater, Past. & Præp. Cronobyensis, Past. Carlebyensis const. 1703, obiit in Aprili 1720 Moscovita ad huc imperante.

20. Mag. Andreas Kiemmer, antea Rector Scholæ Wasensis, A:o 1721 Pastor constitutus, A:o 1734 demortuus.

21. Mag. Carl Gustav Werander, förr Regements Pastor i Österbotn, förordnad Pastor i G. Carleby 1736, Probst A:o 1744, transporterad til Ahl- och Sim-tuna Pastorat i Westmanland.

22. Jacobus Chydenius, Kusamoensium & Lapponiæ Kimiensium per 12 annos Pastor, G. Carlebyensium Pastor constitutus Anno 1746.

Nu warande Capellanerne äro, Herr Mag. och Vice Pastoren Martin Peithzius, och Herr Nils Snellman; Söchnens Medhjelpare är Herr Mag. Joh. Tengström.

Det äldsta Capell, som ännu hörer under Gamle Carleby, är Öfwerwetil, 5 mil från Moderkyrkan belägit. Namnet härstammar af Finska ordet, wetelä, som betyder tunn, eller blöt, för de här befintliga blöta kärr och mösar. Det första Capell byggdes af trä År 1639, wid stranden af Wetil-åå, men efter det war för trångt, byggdes et annat år 1679, som ännu står, är innan til rätt wäl ziradt och öfwer alt måladt med åtskilliga minnesspråk på wäggarne; År 1750 byggdes här en wacker ny Sacristia, och 1751 köptes en wacker Altartafel. Bland den öfriga Kyrkans skrud finnes här äfwen en förgylt Kalk och patén samt oblat=ask af Silfwer. Gudstiensten förrättas af en ständigt här boende Capellan, som af detta Capelgiälbs inwånare uppehålles. Si flere än 4 Capellaner hafwa här ännu varit; nemligen 1. D. Mertjerswius. 2. D. Raumannus. 3. D. Elias Forselius, och nu 4. Des Son Herr Jacob Forselius, som för sin goda insikt, i synnerhet i Grundspråken förtienar särdeles beröm.

Det andra Capellet är en wacker Korskyrka af trä, som blef med Hans Kongl. Maj:ts Nådige tilstådielse byggd År 1751 på Allisbackan i Nederwetil by af samma bys Åboer 35 til antalet, hwilka bebo något öfwer 8 mantal, utan någon hjelp af Collecter, eller andra sammanskott. 1752 köpte de en Kloka af 18 Disps wig, med inscription: Gabriel Murich. 1753 köpte de en Wässhaka af rödt Sammet, med Silfwer Kors på ryggen och Galon omkring staderna. Kyrkogården är fringgiswen med stennur i skant. Gudstiensten förrättes hwarje Sön- och Helgedag af en här ständigt boende Präst, nu warande den första, min Broder, Mag. Anders Chydenius, som af detta Capelgiälbs inwånare uppehålles.

Kallakari är et almänt Fiskeställe, som ligger långt i sjön gent mot Calajoki Sochn, och hörer så wida under Gamle Carleby, som Rector Scholae derstädes besörjer om

Gudstiensten, så länge Fisket warar. *) Här finnes öf en liten Kloka med denna påskrift:

Jag fallar Folk i Kalla hamn,

At falla Gud med Bön i famn.

På andra sidan står: Förärb af Rådman Jacob Falander.

§ 5.

Såsom ingen belägenhet, jordmån, eller naturens ställning finnes, som eifsam kan tjena til menniskornas alla behof och tarfwer; utan några, antingen af naturen sielf, eller konstien gjorda omskiften, så finnes och nästan ingen ort, der ei flere sådana omskiften äro: ju flere omskiften, ju fördelaktigare, beqwämligare och nöjsammare skattas et land. Uti sådana förbelars utdelande har dock naturen warit mot den ena frifostigare, än mot den andra: Gamle Carleby har sannerligen uti detta byte ei lemnats lottlöft; ty har naturen någorstädes röit sin Herres godhet, wisshet och almakt, så är det wisserligen här skedt. Flera omskiften, som tjena menniskosläget til nytta, nöje och beqwemlighet är här öfwerflöd på. Huru högt bör ei den förmån skattas, som inwånarena hafwa af det tillstötande hafwet? hwilket ei allenast lexinar dem ymnog Fisk af flere slag, utan gör äfwen de rörelser, som nödtorften fordrar beqwämlige och fördelaktige. Si består detta land blott af skallota berg och badar, ej af wilba skogar och hisseliga ödemarcker, ej af en torr och ofruktjam jord, ej af idel kärr och sumpar; utan på alt sådant är här en jämn, artig och rätt behagelig blandning. Berg finnes här, men ej stora och många; Stenbadar äro här, men ej skallota och nakna, utan de näst bärande åfrar, mellan hwilka man ser gröna ängar, skogsmurna lunder och blomsterrika bälder, dem små flytande

*) Diff. de Ostrobotnia pag. 63.

och forlande bäckar forsvis genomskära, och lifa som sammanfläta sig, då de wid sina utfall, de susande strömmar under haffens fräsande och trotsande böljor måste förgömma. Wid stränderna stå Alflogar, som likna de täckaste klypta lunder och med sin i watnet mångfaladt blänkande och dalrande flugga lifligen afmåla de timliga nöjens skiften och obeständighet. Genom denna ort löper i synnerhet en Elf, som kallas Stor- eller Wetil-ån, äfwen Gamle Carleby Elf, hwilken wid sitt utlopp i Hafwet delar sig i tvenne grenar, som omfamna en stor Ö, kallad Röttsön, hwarpå en by af flere gårdar och samma namn är belägen. Här idkas et fördelaktigt, i synnehet Id-fiske, hwarje Wår. De små forsar och fall, som finnas uti denna Elf tiena landet med de der inrättade många, så wäl Mjöl- som Säg-qwarnar: mästa delen de smärre åar och bäckar, som, så wäl från de här uppe i landet belägna större och mindre träsk och insjöar, som mossjar och källor hafwa sitt ursprung, samla sit watn i denna elf; hwaraf händer, at den nedre wid utlopet blifwer större och watturikare. Om Wåren är wattusfloden och isgången i denna å ofta så stark, at de wid stranden belagne åkrar och ängar, samt öfwer ån bygda broar mycket skadas. Denna elfs undersökning förrättad af Landtmätaren Herr Jac. Joh. Wikar wil jag här införa et kort ntdrag af, på det dess beskaffenhet nogare må skönjas, samt de fördelar som genom dess rensning kunna winnas.

Ifrån Berhå gård nederåt förekomma först träsk af 2 och 3 famnars diuplek, hwilka äro med flåtmossa på flere ställen upfylde. Denna mosa samlas på wisja rum och jemte gamla rutna trän wäyer tillsammans, som ses på mosan emellan Saynäjälampi och Berhå träsk, samt hindrar mycket båtarten.

N:o 1 Rainokoski, en kort fors af 9 tumms fall: sedan möter en liten gryнна af 3 tols fall, derpå 3 a 4 alns djup åå.

N:o 2, 3, 4, 5, 6, med flera alt til N:o 70, en stor mängd med större och mindre, djupare och grundare forfar, doch ingen brant, göra alla 70 tillsammans ei mera än 229 ålnars 18 tols och 2 liniers perpendikulert fall. Wid utlopet är elfwen bredast och grundast, så at diupaste åbran har allenast $\frac{1}{2}$ och $\frac{3}{4}$ alns watn: när Wårfloden är finnas doch, så här, som annorstäds öfwerflödigt watn. Sedan föreslås elfwens upgräfning och ränsning, genom hwilket följande fördelar skulle landet tilfalla. Fisket uti ån skulle blifwa fördelaktigare, då watnet uti de många til samma elf fallande bäckar ei blefwe af rutna trån och stockar, samt annat stök tiltäpt och updämt. De sankt ångarna wid åå stränderna skulle blifwa torrare och hörigare, samt mycken oländig mark kunde komma i Cultur. Åter grödan wore säkrare för köld och rosta, som ofta så skadar den, at barcken af trån och Trifolii rötter utur lärr *) måste tiena til inwånarens föda. Om de berg, som här finnas, och enligt Herr Bergs Commissarien Lars Hermens til Bonden Luomala lemnade atest säkerligen hålla någorlunda rift Silfwer blefwe med Grufwor försedda, wore nödigt, at en segel-led öppnades genom landet, til Sawastehus län och Päjänä, som är möjelig: då forlön för spanmålen til Österbotns Städer ei blefwe så dyr som nu, när forlön för en tunna betales med en tunna spanmål. Desutom kunde

---

*) Med Trifolium lärrer här ei förstås någon ört, som uti Floria Svecica hafwer det namnet, N:o 611—12 eller andra alt til 619, emedan man aldrig hört, at dess rot blifwit nyttiad til bröd: ei heller Menyanthes 163, som hos Norrlänningarna dertil skal tiena (se Flo. Oec.) och af somliga blifwit kallad Trifolium aquaticum; utan hälsbre Calla palustris, 744, som här blifwit til bröd brukad och kallas mest, på Finsta mehlo. Jag lemnar hwar owälbug at döma, om ei Landtmätarena, som oftast färdas i flogar och marker, kunde och borde med större alfware winläggga sig omi örtakänningen, emedan de hafwa bättre tilfälle än någon annan ämbetsman i Riket, at gagnå denna högst nyttiga wetensflap.

ännu Tavastebönderne om Hösten få tillfälle, at affätta sit smör, som i brist på salt ei behöfde fara illa. Vid Berhåby, 14 mil från Gamle Carleby Stad projecteras en marknadsplats, dit så väl landsväg, som sjöfart, så från Gamle Carleby Stad, som Tavastland wore möjelig. Der kunde Tavastebönderna förfälja sin slaktboskap, som ännu samma Höst kunde från Gamle Carleby Stad öfverskeppas til Stockholm. Til slut wijes möjeligheten, at utmed Gamle Carleby elfs strand inrätta en sådan landsväg, alt til Berhåby, at de i elfwen efter rensningen brukeliga lastpråmar, eller båtar kunde med hästar framföras.

Suru nödigt och högst nyttigt Communications wärkets i stånd sättiande i Finland är, så för hela Riket, som i synnerhet för Finlands öfwerbyggare finner hwar eftertänksam; möjeligheten ses blott af föregående Gamle Carleby elfs undersökning, som dock är af de minst waturika och segelbara strömmar i detta land; men wärckställigheten beraf återstår ännu: altjä saknar allmänheten ännu de fördelar, som landets läge gifwer tillfälle til; genom hwilkas nyttjande det usla folket kunde få någon lust och uppmuntran, som så länge nästan aldeles warit förqwasde och i mistning af det lif, som en fri handels rörelse på en ort förordssakar.

§ 6.

Jordmänen är uti denna Sochn åtskillig. Backarna och höglänte ställen, der Landtmanuen nästan endast har fina Åkrar äro ganska steniga. Sedan de större stenarna äro undanröjde, så långt neder, som Plogen går, och til åkrens gärdande, eller ommurande använde, så består den til härande tienliga Jorden, af en med klapursten blandad svart-mylla, som mångastädes äfwen är blandad med grofsand. Många backar finnas här äfwen, som under den öfwersta mull- och sten-blandade skorpan, bestå af gäs-jord

eller lera, den och ibland finnes på de lägre slätterna. Den låglänta marken består mästedels af lera, dels jämre, dels kättre; finare och gröfre sand är ej heller sällsynt. De åkrar, som här äro uptagne på stenbackar, äro nog härande, samt äga framför låga åkrar ganska stort företräde; så at Landtmannen med största fördel nyttjar sina låga åkrar til äng, och är så trägen at upbryta ny åker på stenbackarne, at de Fjöldrikaste gårdarne, näst hwart år öka sin åker med halft Tunneland, eller mera. Utsädet är alltså ganska skiljaktigt, efter Mantalen; ty det kommer ej an på Mantalens storlek, utan huru flitigt, och med huru mycket Fjöld Bonden arbetat; der af händes, at $\frac{1}{2}$ Mantal kan hafwa så stort utsäde, som helt, Flere, som tro sig äga kundskap och ärfarenhet uti åkerbruket, wet jag wäl, hwilka hålla för en omöjelighet, at sådana, härande jord minst lika stenbackar kunna med så stor winning, som dock wärdeligen sker, nyttjas til åker; men jag försäkrar, at om de sågo denna Sochns åkrar, den på dem anlagda kostnad, och den förmån, som stenbackar dock framför låglänt och stenlös jord äga, så skulle de finna sig, åtminstone i denna omständighet, ännu wara oförfarna. Många hemman finnas här, som för 20 eller 30 år knapt kunnat föda 5 eller 6 Personer, då Brödet med stamp eller hard utspäddes, der nu 20 Personer wäl kunna föda sig, med rent Rågbröd, och tör hända äfwen årligen förnytra någon Spanmål: så stor fördel är genom stenbackars uppbrukande wunnen. Med sattet at således upbruka stenbackar, behöfwer jag ej nu inskotsätta mig, emedan nyligen hos Herr Directeuren Merckell genom trycket utkommit Beskrifning, på det här wanliga sätt, at upödra stenbackar. Den första, som började härstädes at nyttja steniga backar til åker, war afledne Kyrkoherden i Gamle Carleby, Ericus Matthiae Gafander, Dalecarlus, som lefwat för, wid pass, 100 år sedan; So-

nom är Gamle Carleby tack skyldig för den genom Steniga backars nyttjande vunna ei ringa fördel.

Åkern skötes här i Sochnen tämmeliga wäl, i synnerhet i den nedre delen, men de öfwerste Byarna, som gränsa til Tavastland äro mindre lyckeliga åker-brukare, dels af ofunnoghet, dels och Landets mindre tienliga belägenhet; hwarföre de och äro minst förmögna. Med plöjande och harswande wet Landtman i sinom tid bruka sin åker, men dikandet och åkrens ryggande äro på deras stenbackar ej altid nödiga; Doch brukas dikande, i synnerhet, der något jämt ställe på backan finnes; och uti dällderna upkastas långa och breda diken, allt efter tilfälligheterna, upfyllas med sten, öfwer täckes med granris, och öfwerst så mycket mull, at plogen kan gå ohindrad.

Åkern brukas af somlige i 2, och andra 3 delar; de förra hafwa årligen hela ena hälften i träde, och besåa den andra, näst ena halsparten med Råg, andra med Korn; de sednare, som dela åkern i 3 delar, besåa en 3:dje del med Råg, andra med Korn, och lemna den 3:die i träde; Den som har tillgång på nog gödsel står sig wäl med det sednare, men det förra är i widrigt fall fördelachtigare: Den del af åkern, som man säger ligga i träde, eller hwila, brukas doch och plöjes, så ofta nödigt är, at förtaga ogräsets rotande, men besåas intet.

Landtmannens här brukeliga åker-redskap äro för deras åkrar ganska tienliga, i synnerhet plogen, som uti Sverige och en del af Finland är owanlig, samt uti Herr Mag. M. Pazelii wakra Annmärningar, wid åker och ängs skötseln i Österbotn, finnes afritad. Harswen är intet skild från den allmänna brukeliga: Sladdar och wältar äro här mindre nödiga, ty jorden är näst desutom fin och mör.

De här brukeliga sädes-slag, äro förnämligast Råg och Korn, ganska få städes såås några Rappar Sommar-Hwete och gråa Arter. Någen såås i början af Au-

gusti Månad, doch af somliga tidigare, somliga sednare, men ju tidigare, desto glesare; och Kornet uti Maji Månad, alt som wåren är tidig eller sen; Skördetiden är äfwen efter wäderleken omwifs. Någen trifwes bäst på backar, doch ej, i synnerhet torra somrar, på mycket sluttande och spitfiga kullar, så at då en låglänt åker lönar sin brukare, som wanligast är, med 10:de eller 15:de kornet, bär en stenbacka 20= högst 30=falt; men Kornet blifwer nog ofta skadat af tordå, och gifwer sällan öfwer 7:de högst 10:de kornet. Denna stora skilnad mellan Någens och Kornets drägtighet, hör til stor del tillskrifwas Någens glesa och tunna sååande; ty den åker, som allmänt besåås med 7 eller 8 Tunnor Korn, får rikeligit utfåde af 3 eller 3^{1/2} Tunna Råg; Doch såå äfwen här en del sin Råg förtätt; och så derföre kännas wid samma olägenheter, som största delen af Finland; nemligen, at de sällan få öfwer 10:de eller 12:te kornet, mista ofta sin ganska tätta brådd under vinteren, och så helt små, så wäl Såd, som Ur; Då deremot de, som såå Någen tunt, när årswårten annars wäl trifwes, få fågna sig om Hösten af grofwa och strida korn, samt frodiga, långa och såd=fulla Ur; Sådan wältrefwen Såd är Landtmannen mån om, at efter några år til utfåde sig af andra tilbyta, emedan han tror, at om åkren länge såås med des egna afkastning, så wansläktas Säden och blir sämre.

Annu har åkern ej blifwit så förökt, at Bonden ej wäl hinner med at den sköta; ty der mycket Föld warit at up- taga åker, der är och nog Föld at sköta den samma.

Giödseln, som faller, så wid Stall, som Ladu-gårbar, öfkes här ej med annat, än det bås, som wid Kreaturens fodrande öfwer=blifwer, förspilles, och med giödseln kommer at blandas; hwilken måstedels fastas uti högar wid Fåhufet, och ligger under bar Himmel, tils den, dels om hösten, dels om wåren på åkern utföres: Doch brukar en del,

der gröbningen är ringa, at upfasta och på åfern släpa färre-jord.

All Säd skäres här med Hand-skärar, bindes i band, större, eller mindre, alt som hwar och en behagar, sättes sedan i skylar, som med några band täckes, häres från åfern i Rijan, torckas, och tröskas.

Måstadelen Bønder hafwa flere Ri-byggnader, af hwilka hwar och en består af en Loga, en Lada och en Rijsa, som ej ringa bidrager til årswärtens snara uttröskande, och Sädens bewarande för unkenhet och röta; så, at jag aldrig hört någon klaga öfwer sådant, om Säden står, aldrig så länge, så framt den ej wid några tiffällen blifwit fuktad. At halmen af rijandet blifwer för Boskapen otienligare och osmakeligare, kan jag med ingen ärfarenhet bestyrcka, utan tror, at den rijade halmen smakar och bekommer den Boskap, som derwid blifwit wand, lika wäl, som den orijade halmen dem, som derwid äro wande; ej heller finner jag huru röken, eller rijandet kan göra halmen för Boskapen smakligare, än den orijade.

Til åker tienliga stenbäckar finnas här ännu til öfwerflöd, fast ej allestädes när til Gårdarne, dem Landtmätarna uti sina resningar under den 2:dra, 3:die, och de sänste den 4:de graden uptaga; doch hoppas man, at innan fort glesare finna sådan jord ohäfsad.

Inbyggarens åkrar ligga dels wid små träsk, åar och bäckar, dels i skogar, i anseende hwar till de äro söga säkre för nattfrost, som ibland redan Midsummars-tiden, i synnerhet i öfre delen af Sochnen, der mera skog finnes, förastkar den späda grödan.

Skogens brist har til största delen redan inskränckt det förre, här öfliga swedjande, besynnerligen i den nedre delen af Sochnen, men öfwer byggarena, som än hafwa någon skog, öfrig bruka det ännu, skönt deras grannars exempel bordt öfwerlyga dem, om påfölgen der af, som är den,

at de redan sakna skog, ej allenast til timmer, utan ock til bränsele; men om de än wåga sig någon gång at försökia swediandet, wisar jorden sig så rätwis, för sin fordna o- milda medfart, at hon knapt nu mera gifwer dem sit ut- säde tillbaka. Det skadeliga kyntandet, som flerstädes i Fin- land gjordt många stora slätter aldeles onyttiga och lärr lifa, är här aldeles intet i bruk.

Kål skötes här, nästan allena af Ståndspersoner, doch ej med särdeles framgång, hwilket mera härrör af wanrykt och misans, än jordens olämpelighet för denna wäxt; ty både i År och i Fiol har en Trädgårdsmästare, den min Far från Stockholm förskrifwit, såt här så god kål, som i Sverige; Samma Trädgårdsmästare har äfwen på min Fars befohnd här börjat anlägga en Trädgård, af frukt- bärande trån, som här är en aldeles ny inrätning; huru det lyckas skal tiden wisa, än har man fullt hopp. Köfs- krybber sköta Ståndspersoner allena, uti små krydd-täppor. Hofwor såås här mäst på nygräfte land, (så kallas nyligen upptagna Stenbackar) doch ei til någon myckenhet; de trif- was wåta År bäst. Hälften af Bönderna hafwa ris-hum- legårdar, men så skötta, at knapt någon mins sina förfäder hafwa omtalat, när de äro omsatte, eller putsade, utan en- dast då och då giödda; så at, om de rätt blefwe skötta och kupade, wore landets winning af dem ögonskenlig. Årfa- renheten intygar, at Din här ei skulle wantrifwas, allenast Landtmannen wille fåå det, men Gampan är temmeligen almån, som doch ei kan förnyttas, utan häldre inköpes. Tobak såå ganska få, den de nyttia til röfande, sedan bla- den äro något swettade.

Denna jemte de nästliggande Sochnar af Österbotn äro almänt kände för goda åkerbrukare, skönt de än föga mera wunnit, än at de, som för 30 År almänt woro twungna, at blanda sit bröd med furubarck, stampad halm och mäs (Finnarnas wanliga nödspis) nu kunna hålla sig rent bröd,

fast än folkets antal dageligen tiltagit: doch hoppas man, at deras oförtrutna flit, använd på de skallota stenbackarna, som borde tiena deras grannar til efterböne, lärere med tiden, åtminstone til en del, spara det, som nu årligen för spanmål går til utläningen.

Som uti 5 § sagt är, skadas åkrar och ängar genom isgången och Vårfloden, ty af Åkren bortföres all lös mull, så at bara stengrunden ligger qwar, och ängarna öfverhöljes med sand, som både hindrar gräswärten och Slotterkarlens lija.

Åkern gärdas här ei, som mångastädes i Tavastland, inom samma stängsel med Ången, utan altid färfildt, wäl til hälften med stenvurar, som äro näst $3\frac{1}{2}$ alns höga, samt wid pass af samma tioklek.

Den spanmål, som Landtmannen kan förytttra, hwarcken behöfwer, eller kan med större fördel annorstädes förytttras, än uti Gamle Carleby Stad, der den sednare tider gullit 16, 18, 20, högst 24 Daler Tunnan.

§ 7.

Denna ort hafwer medelmåttiga Ångar, som årligen bergas, men aldrig giödas eller trädas, på det gräset kunde fälla sitt frö; hwaraf händer, at de årligen minska värten, blifwa mås-lupne och tyckas således nalckas sin undergång. Det skulle synnerligen löna mödan, at hålft hwart 20:de År giöda sina Ångar, åtminstone med granris, hwilket wore det bästa sätt at utrota, den på Ångarna skadeliga biörn-måsan, som här redan är giordt försök med; då hoppas man at hälften af de Ångar, som nu höra under et hemman, kunde föda flere kreatur, än nu de stora och widlöftiga, men doch magra och mås-lupna Ångarna. Kärr, måsar och uplandningar på siöstränderna, samt åbräddar, jemte åkerlindor, består nu inbyggarens mästa äng af; derföre finnes och föga andra hårdwalls Ångar, än de äld-

sta upplandningarna, åbrädarna och åker-lindorna, men emedan Landtmannen, som förr är sagt, winlagt sig om åker-bruket, har han funnit, sedan giödseln börjat tryta, som man plägar säga, at Ången är Åkrens moder, och derföre äfwen börjat täncka på dess förökande, men föga förbättrande.

Ången öfes här i synnerhet på 4 sätt. 1:mo genom upplandningar wid flöstränderna, dem Landtmannen ei vidare befmtrar sig med, än at han, det naturen giordt tienligt til Ång, instänger, hägnar och nyttiar. 2:o genom små och grunda träffs uttappande, uti hwilka Fisken ei öfwer Wintren kan behålla lifwet; sådana Ångar kunna blifwa så mycket waraktigare och fördelaktigare, som de med dammar kunde af Wårwatnet giödas. Et sådant prof är här gjordt med et träff uti Neder-wetil by, som kallas Solda, och på 3 eller 4 År uti höwärt så tiltagit, at de ställen, som aldrig förr blifwit slagna, nu kasta af sig 60 eller 70 Winterlafs, utom säf til så stor myckenhet, at alt ei kan bergas; man har hopp, at samma träff, om med uttappandet fortfares innan kort tid kan wära några hundra lafs hö. 3:o har man begynt med wåta mosars uttorfande, på samma sätt, och med samma framgång. 4:o Finnes här ännu til stort öfwerflöd, sådana gran-kärr, som redan af dagelig ärfarenhet ses wara de bästa Ångsännen, och af idoga händer brukas dertil, at allenast inom en by är tilgång på dem, wäl til 100 Ladu-land, som wänta på oförtrutna händers ans, innan de kunna gagna sina ägare.

Hö-bärgningen tilgår här på det sätt, at slätter-karlarne gå alla, så många de äro, efter hwar andra, dem Qwinfolket följer och det affslagna höet samlar med räfforna, samt i strängar utbreder: när det torckats, hop-reffas det, uti så stora såtan eller högar, som et hion förmår uti en lång dertil giord widja, kallad swega, derifrån bära til närmaste Ångslada, der det inpackas och förwaras. Der

Ångarna äro mycket sanda, bruka både slätter-karlen och den som reffar, uti fötren fastbinda der til af trä gjorda skidor, med hwilka de ei utan särdeles besvär gå.

När regnaktig wäderlek infaller bärgnings tiden, så sker så här, som annorstädes stor skada, och om något sätt kunde finnas, at torcka höet i sådan wäderlek, wore det mera än mycket wärdt: i så fatta omständigheter brukar wäl Landtmannen här, at utbreda gräset kring om wäggarna, uti ladan: men detta sätt at torcka är dock ganska otillräckligt.

Beteshagar äro här föga brukeliga, utan boskapen går gemenligen uti skogar, på slätter, backar, dälber och kärr alt som de behaga och wid hwar By hafwa lägeligit, samt följas måste dels af et Wall-hion. Neder wid Siöstranden är Boskapen ganska begärliga efter de wärter, eller grässlåg, som wäxa på nya uplandningar och hafwa någon salt-smak, deraf de må ganska wäl; derföre gnaga de ock på stränderna ofta, som man tycker bara jorden, skönt de straxt brede wid hafwa tillräckeligare bete.

§ 8.

Såsom på denna ort ei finnas några skogar eller marker, som äro delta Inbyggarena, Byarna, ja ei altid Sochnarna emellan, så finnas här ei heller några affilda Krono- Härads- eller Sochne-Allmänningar. At på denna ort förr varit stora och täta skogar, är befantare, än at dertil bewis behöfwes; men at skogs-öbandet sednare tider mångfaldigt, jag må säga faseligen tiltagit, är blåt deraf klart, at numera näppeligen något törwed fås närmare än 2 eller 3, såg och hus timmer 4 eller 5 men stormärks trån 7, 8 eller 10 mil uppe i landet. Öfwer skogs öbandet klagas så almänt, at man må ledsna wid, at höra och läsa så många klage wisor; men då dermed dock ingen ledsnad at öda skogen kan winnas, så är deröfwer ännu för litet klagat. Under! at så många witre mäns förestälningar

och strifter, en dagelig ärfarenhet, som med egen skada är förknippad, Öfwerhetens förbud och det almännas ögonskenliga misstrefnad, icke kan något uträtta, til en så nödig waras ömmare handterande och medfart.

Öfwerheten har medelst påbud, om swediandets och tiäru=tilwärfningens inskrändande, samt störfwärfsträns befredande, m. m. öfwerflödigt wist sin ömhet för skogen; men beklageligen, hwad är dermed uträttat? ja föga kan och uträttas, så länge en obetänkt egennyttia mera aktas, än Öfwerhetens stadgar, som syfta på det allmännas wäl. De af wår ömsinta Öfwerhet tagna hälsosamma steg, uträttade i början så myckert, at en del började minska sitt skogs hygge, men andra, i synnerhet de förmögnare, låto aldeles intet affkräcka sig utan trodde sig just nu wara gifwit tillfälle, at nyttia skogen, efter egen wilja, utan intrång af andra. De mindre förmögne kunde ei heller tåla, at skogen, dem til nackdel, för deras ögon blef nedhuggen, och de med sin lydno endast riktade sina dryga och tiltagsna grannar; utan angrepo jemmäl skogen med fullt alfware. Så wäl Öfwerhetens stadgar, som weberbörandes flit wid deras handhafwande äro högst berömmärda; men som den hälsosammaste lag och strängaste upsikt doch aldrig kan aldeles förhindra dess öfwerträdande, så har ei heller alt misstbruk wid skogens nyttjande ännu kunnat hämmas. Jag wil här korteligen anföra de förnämligaste sätten, på denna ort, at öda ut skogen. Den ödes 1:mo genom mycken onödig husbyggnad; ty på de minsta hemman stå åtminstone 20 Rum under tak, men på de större wäl 30 eller 40, utom hölador på ängarna; då likwäl 15 eller 20 hus wore tilräckeliga för det folkrikaste hushåll. Således finge åtminstone 15 rums timmer, näfwer, takwed, m. m. för hwar gård besparas, och om jag allenast wille räkna hwart hus, af de öfwerflödiga, til 20 Daler Ropparmynt (fast det sämsta berföre näppeligen kan fås) gör det doch för Gamla Carleby

Sochn, som består af 270 Hemman, eller Rökur 81,000 Daler Kopparmynt. 2:o med öfwerflödig Fartygs bygnad, som til nyligare tider här blifwit idkad, hwarwid de största trån måste stupa, för en enda rot, som dock tör blifwa onyttiga sedan den nogare undersökes, och jemte bolen uti skogen förrutnar, utan at det ringaste gagna någon: detta skogsöbände har dock, så wäl sielfwa omöjeligheten, som uti förra delen pag. 32 sagt är, som och Höga Wederbörandes anstalter tämmeligen inifränkt. 3:o med swediande, som ännu brukas, der obränd och til swediande tienlig skogsmarck finnes, hwarom uti 6 § redan är ordad. 4:o med de uti Gamle Carleby elf befintliga 11 Sägqwarnar, som med et dubbelt blad såga, de bästa 70 eller 80, de sämre 20 eller 30 tolfter i weckan, då watnet är tilräckeligt; men inga af dem gå hela året. En Bonde af de största skogsöbare i Öfwerwetil Capelgiäld faller endast för sin del årligen 6= 7= eller 800 sågstäcker, hwaraf åtminstone 200 tolfter bräder kunna sågas, de mindre skogsöbare 2 eller 300 stäcker hwar, några fälla åter somliga År aldeles inga; så at, om jag tager det minsta, så finnas här 150 Bönder, som årligen fälla sågtimmer, låt vara allenast 150 stöckar hwar, så sågas likwäl i denna Sochn 22,500 stöckar årligen, men på 10 År 225,000, på hwilken tid näppeligen något träd hunnit blifwa tienligt til sågtimmer, af dem, som förr woro för små, om de äfwen för katande til tieruwed blifwit förskonte, hwilket dock så mycket mindre står att wänta, som fullwuxna sågtimret ofta måste fylla den brist, man har på tieru ämnen. 5:o med tierubränneri, som ännu ei tilböriligen kunnat blifwa inifränkt; skönt den författning af vår ömsinta Öfwerhet är giord, at allenast wist antal tierutunnor får årligen tilwärdas, af hwar Bonde, efter dess egande mantal; nemligen, 12 på 1, 6 på $\frac{1}{2}$, och så vidare, samt at alt så mycket rictigare måtte tilgå lemnas til hwar Bonde en billet, hwarpå i Tullarne antecknas,

huru många tunnor Bonden infört och försält. Af alt detta, som anført är kan nogsamnt ses, huru nödigt det är, at sådant skogs-öbände, ju förr dess häldre förefommes, så länge någon skog ännu är öfrig.

Så länge egennyttan, en nästan obotelig swårighet wid alla hälfsamma inrätningars wärkställande, är så almän, som af föregående kan ses, är nödigt, at så förknippa det almännas wäl med hvars och ens ensfilte wälfärd, at då det senare sökes, winnes äfwen nödwändigt det förra; åtminstone, at det almänna ei skadas, då det enskildta eftersträfwas. Skogens ömmare medfart, en för det almänna högstnödig sak, kan swårligen winnas, utan genom dess delning, alla hemman, eller åboer emellan. Med skogens delning emellan byarna är föga, eller oldeles intet utträttadt; ty såsom de förmögnare och folkrikare nu föröfwa wäld på hela Sochnens skog, och lika som täfla om förträde uti dess härjande, så skulle och ske på byns samfalte skog: den förmögnare skulle söka at nyttia skogen, innan den fattigare hinner til: Men om hwar Bonde ägde sin skog enskilt, och skogen jemte åker och äng wid hemmanes klyfning blefwe delt åboerna emellan, så wore hwar och en twungen, at så handtera sin skog, som han derwid finner sin fördel. Til en sådan skogarnas delning tyckes Landtmätarena wara af Öfwerheten ännade: Och emedan de uti hwart Län wanligen woro til så widblöftigt arbete otillräckeliga, har dess ömma omsorg för Finlands wäl öft deras antal med 20 så kallade, Commissions Landtmätare. Högstönskeligit, at så berömligit utsyfte derigenom kunde winnas, och wårt ofända Finland blefwe til sitt lynne mera bekant; som dock efter alt utseende näppeligen, inom flere Åra-Hundrade står at wänta.

§ 9.

På denna ort äro Gästarna medelmättiga, så til storlek, som styrcka, nyttjas [nästan allena til körflor och åkrens

brukande, samt sätta i anseende til sin dyrhet Bonden ofta utur stånd, at tilböriligen häfda sitt Hemman, när de wantrifwas. Nästan omöjeligit är, at hos gemene man utrota den ogrundade tancka de allmänt hysa, om Dyrars otienlighet, både til åkerbruk och försfors framskaffande, som är så inrotad, at en Bondedräng håller för största nesa, at drifwa en Dre. Åtskillige Ståndspersoner, hafwa både med ord och efterdöme sökt fåfångt at förlägga sådant. Dyrars nytta wid försfors framskaffande är så handgripelig, i anseende både til sämre foders dugelighet, köttets ätelighet, prisetts billighet och hudens brukelighet, (hwar emot Hästhudarna själlan, eller aldrig nyttias) at jag skattar onödigt derom widlyftigare orda; Önskar allenast, at våra Bönder säge sin egen fördel deraf. Det allmänna Roslaget här i Landet är ej godt, men kunde dock mycket förbättras, dels genom bättre Åfwels införsel, dels och genom den förra Åfwelns förädlande: Det förra har Rådsmannen Herr Jacob Falander, på sitt Hemman, Haka lahti benämndt, wist prof af, med en Hålländsk Tiur, den han sig förskaffat; det senare winnes, om Kalfwarne, som efter största Tiurar och bästa Miölkkor falla, upfödas med söt Miölk, längre tid, än wanligit är, ej släppes til Tiur förr än 3 eller 4 års gamla, och fordras öfwer Wintrarna med godt Hö. Fast än en så upfödd Ko ei ännu är jämn-god med de Hålländska, uti miölkandet, står sådant dock uti 3:die eller 4:de afkomman ofelbart at hoppas, då alla efter hwarandra ägt samma ans och föda. Boskaps-skötseln, jemte åkerbruket räknas bland de förnämsta Laudtmannens näringar i denna Sochn; ty här finnas helt, halft, och tör hända mindre Mantals-Åboer, som äga 20 eller 25 miölkande Kor, utom annan Boskap; Dock förnytttra de föga af Ladugårds afkastningar, utan nyttia mästa delen deraf i sina Hushåll.

Största delen af Inbyggarens Får äro ännu grofyllige, af den allmänna Finska arten; Dock är redan beröm-

lig början giord, med finylligare Färs framalstrande, genom dels Engelft, dels Spanfka Baggars införfjel. Landet har wäl i allmänhet haft den olyktan, at de Finska Fären welat wantrifwas; man är ännu ei säker, antingen det härrör af wanryckt, eller otienligt bete; Doch har den finylligare arten ej ännu röjt någon särdeles wantrefnad. Här finnas Bänder, som af egen afwel och flögd kunna kläda sig redan med kläde, som kan wärderas lika med 15 eller 18 Dalers Kläden. Uti Färens ans fattas ännu mycket; doch hoppas man, at Landtmannen med större alfwar winlägger sig om deras tilbörliga ryckt, sedan han så handgripeligen finner sin egen fördel der wid.

Ewin-Kreaturen födas här med mefs, ej utan särdeles fördel, hwar om nedan före widare ftal handlas, hwilka Kreatur, jämte Höns ej äro aldeles allmänna.

§ 10.

Inga Diur-fängen idkas här med alfware, doch fångas Biörnar uppe i Sochne-ftatan, som ej gärna trifwas i den floglöfa nedre delen. Om höften när litet Snö fallit upföka Biörn-Karlarne Biörns-ftiät, och sedan de dem funnit giöra en stor lof, lik en cirkel, åt den tractt dit diuret gått, och den så wid, at inga fiet mera gått utom den samma; sedan gå de alt mindre och mindre cirklar, eller lofwar, tils de ändteligen utmärcka et wift rum, der Diuret tagit winter-qwarter: der öfwerfalla de det om wären, då Snön är störst, och med Nra, Spiut eller Böfsa, antingen med, eller utan Hundars tilhielp ftäcka dess dagar.

Upppe i mardén (så kallas den öfre delen af Sochnen) fångas äfwen Will-Renar med spiut, eller Bösför, blått tilfälligt wis och til ringa antal. En stor del af dessa Renar, som här fållas och kallas willa, äro ej annat än Lapparnas tända Renar, som om somrarna kommit genom jälskap med de willa at lämna sin fosterbyggd, det deras

märckta och skurna öron in tyga, m. m. som på dem kan märckas skiljaktigt ifrån de willa.

Wargar fångas här ganska litet, så at deras stora antal derigenom föga minskas, hwarföre de ock, så Winter, som Sommar, i synnerhet wid söst stranden, der mindre snö är, göra stor skada.

Andra Diurfång wet man här ei stort af, utan hwad af slump kan hända. Både Sid- och Skogsfoglar finnas här, men deras fånge är så beskaffat, at det föga, eller aldeles intet gagnar; ty fogeln fångas med skiutande, som skrämmer och landtförwisar honom til de orter, der han ofskrämd och i större ro får tilbringa sin tid och öka sit släkte; ja under sielswa lektiden, då hon borde i synnerhet befredas, fångas hon som häftigast, hwaraf händer, at leken blir genom några skott til hela Året förskingrad. Snaror och fällor brukas Sommar och Höst, de kunde i sinom tid wara tilläteliga, om ej folkbristen wore stor, samt angelägnare syslor bleswe försummade. Nu talar en beklagelig ärfarenhet, at alla, som winlagt sig om dessa näringar blifwit utfattige och brödlöse, i synnerhet de, som äflas med stytteri; ty deras tidspilla och omkostnader på krut, kulor och bössor äro wissa, men fånget är så owist, at om det än, då lyckeligast är, betalar utläggningen, betalad doch dagswärdnen aldrig, som dermed förspillas.

§ 11.

Fisk fångas här i Sochnen af åtskilliga slag, så uti Saltjön, som Storån, samt andra små träsk och bäckar uppe i Landet, doch ei til särdeles myckenhet. Skär-böndren, som höra under Gamle Carleby*) hafwa til nyligare tider skött Fiskeriet, som sin förnämsta och nästan endaste näring, men emedan den födo-grenen ei mera är tilräckelig, hafwa de minskat sit Fiske och begyut med Åkerbruket, som

*) Se Förra Delen § 2.

mera tyckts löna mödan; de af dem, som äro slitiga Fiskare och försumma Åkerbruket hafwa med plats sin utkomst. En del af Bönderna ligga några veckor om Sommaren uti Fiske antingen wid Kallafari, Renögrundet, eller Tandar; der fånga de med skötar, så mycket Strömming, som i deras hushåld åtgår, tör hända de ibland äfwen kunna något förnytra. Uti de här befintliga många små bäckar, samt i Storån hafwer förr varit fördelaktigare Fiske. Uppe i landet finnas ännu små Fiskrika Insjöar, hwilka doch snart kunna utfiskas, om ei måtta dermed hålles. De allmännaste Fiskslagen finnas här; men Rudor allenast uti de närmast til Saltjön belägna träsk, längre upp i landet äro de sällsynta, och längst uppe finnas aldeles intet: här af tyckes man sannolikt kunna gissa, det denna Fisk, som wäl ei almänt fångas i Saltjön, torde der doch finnas *) och hafwa derifrån efter de små uti Saltjön fallande bäckar hulptit sig up til dessa Dammar; eller at den är här aldeles fremmande och blifwit planterad. Uppe i Sochnestatan finnes efter Böndernas berättelse en owanlig Fisk, den de på Finska kalla Sulkawa; skal wara likast Braren, doch något liufare til färgen, har swartblåa ögon och hårdare fiäll, än Siken, är från 6, til 9 tum lång, från 3 til 5 tum bred och mindre smaklig at äta.

§ 12.

Om Hälso-Brunnar och Mineral-watn har man på denna ort ingen underrätelse, skönt de wid nogare granskning torde finnas; men Saltpeter är här sednare tider af Cronan kokat, somligastädes med nog god fördel, alt efter jordmånens beskaffenhet; om nödig dikning ei saknades, och Saltpeter-lador blefwe inrättade, är troligit, at Saltpeter-fuuderier här med stor fördel kunde idkas.

*) Med säkerhet wet man, det Rudor blifwit utur Hafwet uptagne i Luvia, som ligger 2 mil från Biorneborg.

Kalk finnes här i lösa stenar, i synnerhet wid Kelwiå gränsten, men af det gråa slaget, så at den blåt til murning kan nyttias; doch är i denna Sochn intet Kalkbränneri, utan i Kelwiå är et sådant nyligen inrättadt.

Tegel slås af Bönderna, i synnerhet de närmast til Staden boende, så mycket, som til murning i Staden och Sochnen åtgår, men föga takpannor. Det gamla tider här slagna Teglet finner man almänt wara starckare och waraktigare, än det, som nu slås, men om det härrör af bättre lera, större slit och insickt uti denna handteriug, eller något annat kan ei med wisshet sägas. 100 Tegel säljas här gemenligen för 2 Daler 16, eller 24 Öre.

§ 13.

Inga Grufwor eller Sten-brott finnas i detta Land; men om tilfalle til sådana lemnar flere omständigheter godt hopp. Gamla sagor swäfwa här bland folket, om några Berg uppe i marcken, som skola hålla Silfwer, af hwilcka en Guldsmed för lång tid tillbaka giutit Silfwerkannor; hwarföre en Bonde, benämd Ränjä Hans, samlat de bästa stuffer han tyckt och med dem rest til Stockholm, i mening, at dem för Bergs-Collegio upwisa, men på wägen har hela hans skatt af Stadsboarna, dem han fölgde med, blifwit mot Gråstenar bortbytta. Detta är en sägen, som hwar och en får tro, så mycket han will; men at här med större alsware blifwit tänckt på en Jerngrufwa, i synnerhet af afledne Häradshöfdingen D. G. Törnstedt, wisar hans originela, til en Bonde lemnade Försäkringskrift, så lydande: Så som ärlige och beskedelige Nembeman, Mats Tomasson Skog hafwer underskrefwen gifwit underrättelse och anwising, på et Jernstreck, belägit i Gamle Carleby Sochn och Nederwetil by, hwilket jag i Herrans Namn finnad är at uptaga och i fullkomlig gång bringa; Altså har jag til en hederlig ärkientflo och ihogkommelse härmed welat för-

fäkra bemälte Mats Tomasson Skog och dess arfwingar, at han skal hafwa at undfå Ettusende Daler Kopparmynt, då detta Wärf kommer i fulkomlig gång, och det befinnes blifwa beständigt, hwaremot jag hoppas honom nu i förstone skola bemälte arbete och Wärf wara beforderlig.

Brahestad den 29 Julii A:o 1726.

D. G. Törnstedt.

Berget Seissa, der detta Järnstred skulle finnas är belägit 1 och en fierdebels mil från Nederwetil Capell Kyrcka. Emedan här mig witterligen ingen skärpning är giord, så kan ei weta af hwad beskaffenhet Berget är längre neder. Af detta Seissa Berg har Herr Kyrkoherden Bazelius låtit bryta en Tegelstens art, Ollaris, som är nog fin och glatt; Hwaraf äro några Tobakspipor förfärdigade, men om deraf finnes någon myckenhet, och om den äfwen kunde nyttias til Grytor, m. m. sådant, är jag ei underättad om.

§ 14.

Uti forthet wil jag anföra de örter och wärter, som Landtmannen här wet at, antingen uti hushålningen eller medicin nyttia.

Convallaria Flora, § 273, almänt kallad Lilium Convalium; man wet här, at medelst Blommornas läggande uti klarpannan gifwa Bränwinet angenäm luft och smak.

Rannunculus, på Swenska Altgräs, kallas här Misjoms-marshblomma, F. S. 458, på Finska Karakankucka, ploctas, torckas och nyttias på wärckande leder, sedan Örten uti litet rent watr är upkokad; man wet äfwen bruka den i stället för Spanst fluga.

Achillea F. S. 705 kallas här Hursliblomma äfwen Bachhumla; Blommorna brukas i Bränwinspannan och i drickat, at giöra Öl, som man snart stupar af.

Trifolium kallas här Wäpel-gräs, på Finska Apilas F.

S. 612. Blommorna plockas och kokas uti gammalt Smör, som silas genom en dufl, när det stelnar blir det hårdt och gult som wax, samt lägges på sår, som plåster, är ganska godt, helar och bevarar såret för död-kött.

Calla palustris kallas här Mejs, på Finska *Behka* F. S. 744, är under förra ofreden mycket brukad til bröd, som bekant är; men nu allenast at giöda Swinkreatur med. Der det växer när in til gårdarna äta Swinen det ganska gärna om Sommaren, och må deraf så wäl, at de föga äro magrare än giödda. Desse kreatur, som til Winter föda behöfwa Spanmål och dylikt, som blifwer nog dyrt för en hushållare födes här af en del med bara Mejs, som är ganska lätt at få, der det i myckenhet växer; Om Hösten slås det af och så wänt, som det utur kärret hämtas, lägges emellan pålar, hwilka äro 2 och en half alns höga, slagne ned uti marcken, lika som uti en cirkels omkrets, af wid pass 2 alnars diameter, der det fryser uti stora klumpar; de dragas hem om Wintren och lemnas Swinkreaturen til föda. De må här af ganska wäl, blifwa frod-wugne och sakna ei annan winterföda.

Abies, Gran, F. S. 789, på Finska *Rusi*; dess toppar afhugne bruka somlige i klarpannan, at giöra Bränwinet bittert. Af Bönderna äro också försök gjorda, at bränna Bränwin af bara Granris, hwilket blifwit huggit och på wanligt sätt tillredt; Bränwin hafwa de fått, men huru godt och huru mycket wet jag ei. Dess öfrige nyttor i hushållningen äro almänna.

Juniperus, Cen, F. S. 724, på Finska *Katawa*; växer ei här så stor som i Sverige; deraf brännes Olja, *Oleum empyreumaticum*, som brukas mot inwärtens sjukdomar, i synnerhet Rödsoth. Bären blandas ibland Bränwinsämnet; af idel bär brännes äfwen Bränwin; deraf fås den sköna Enbärs oljan, dess *Oleum effentiale*, och Enbärs *Spiritus*, som i Bränwin, för några inwärtens ansföter intages.

Betula, Björck, F. S. 776, på Finska Koimu; med barken färgas rödbrunt, är en stark och genomträngande färg, så at den utan tillsats af Alun färgar Gampa och Lin, som i den kokade lagen indoppas; genom tillsats af Alun färgas med löfwen gult.

Alnus, Ahl, F. S. 775, på Finska Leppä; med lagen af dess bark wet man här färga Brunt och med tillsats af Bitriol swärtta linne, men med tillsats af en fin, swart äfja, som utur färre tages färga ylle swart.

Lycopodium, Jemna, på Finska Kelda, F. S. 860, wet man äfwen här, at genom tillsats af Björklöf och Alun färga gult der med, fergen blir wacker och waraktig.

Gallium, på Finska Matara, finnes här, doch köpes dess rötter från Calajoki, som gifwa en wacker nästan Carmosin-Röd färg, se Wet. Ac. Handl. för 1742 pag. 21.

Salix, Wibe, på Finska Paju, F. S. 805; dess bark är af några brukad för fråsan, så at deraf är tilredd en decoct, hwaraf Patienten intagit. Denna cur är funnen nog soverain mot fråsan, men har förorsakat esteråt en stark swulnad i kroppen som doch af dess oinskränkt och owarfamma nyttiande torde härröra.

Myrica, Strandporrs, F. S. 817, är äfwen här brukad fordom för Humla, lägges för sin starka luft ännu ibland drickat och bränwin.

Humulus, Humla, F. S. 818; utom dess almenna bruk i dricka, nyttias ibland dess stielckar, i brist på Gampa, til gröfsta slitplagg; Näsle stielckar nyttias til samma behof.

Rubus, Gallon, på Finska Watut, Waramet eller Fadermat, F. S. 408. Bären knodas tillsammans med kornmiöl, bakas och gräddas, eller torckas, samt när ölet är tunnat hänges ett stycke af Gallonkakan uti drickat, som gifwer en ganska angenäm smak och luft.

Följande har Herr Comministern Jacob Forselius, i Öfwerwetil mig gunstigt meddelat, uti detta ämne.

Achillea, F. S. 705, på Swenska Källska, Finska Sata lehti, deraf tillreda somliga plåster. Angelica, på Finska Putki 234, brukas för osundt wäder; Polypodium, Stensöta, på Finska Mesijuri för bröstwärd; Daphne, Källarhalsbär, på Finska Näsinän marjat, 311, för magref; Malört, Enbär, Tällstrunt, Veronica och Linnæa för sförbiug. Med Poryla, Wintergröna 330 och humla, badda somliga med stor nytta swällande och wärdande leder. På rosen bindes ofokad hampa, jesi och sönderstött tegel sten. Planrago, Groblad, på Finska Kautalehti, 122, bindes på öppna sår; men få äro, som weta tilreda deraf, äfwen som af Vaccinium, Tranbär, på Finska Karpalo, 315, ögonwatn. En del färgar rödt med Lysimachia, Rebeckebräs 166 eller 67.

§ 15.

Uti Gamle Carleby Sochn äro födda, döda och wigda på 4 år, som följer:

År	Födda.	Döda.	Wigda.	Folkets talrikhet befant			
				Manl.	Qwinkl.	Summa.	
År 1749	213.	150.	33.	År 1749	1438.	1607.	3045.
" 1750	215.	130.	51.	" 1750	1495.	1647.	3152.
" 1751	226.	169.	29.	" 1751	1500.	1689.	3189.
" 1752	233.	170.	26.				

Följande är mig gunstigt meddeladt af Herr Befallningsman Lars Brunell.

Summa på behålne Kökar i Gamle Carleby Sochn, sedan Torpare, Handtwärdare och inhyses hion äro afdragne.

År.	Kökar.	Kökar i Öjarna*).	År.	Jordboks Hufwud Mantal.	
				Mantal.	Mantal i Öjarna*).
1725	166.	16.	1725	103 ³ / ₄ .	10 ¹ / ₄ .
1737	198.	21.	1737	105 ¹ / ₂₄ .	10 ¹ / ₄ .
1753	243.	27.	1753	106.	10 ¹ / ₄ .

*) Här märkes, hwad i Förra Delen § 2 om Långön och Knifsön sagt är, som enligt Jordboken höra til Cronoby Sochn.

Summa på Kronans två tredie- delar af Tionden.			Summa på Personerna uti Mantals=Längderna.	
För År	Tunnor.	Rappar.	För År	Personer.
1725	85.	21.	1725.	395.
1737	104.	10.	1737	704.
1753	150.	—	1753	1117.

Summa på Gamle Carleby Sochn utskyllder för 1753.

	Smt. Dal.	öre.	pr.
Ordinarie Landt=Räntor	2570:	—	—
Riksdags Bewillningar	1857:	24.	—
Båtsmans=penning. för 50 Soldatrotar a 3 $\frac{1}{2}$ Dal.	166:	21.	8.
Wunderings=Penningar	50:	—	—
Soldate Löner för 50 Rotar, a 10 Daler	500:	—	—
144 Tunnor Rante= och Giärdes=Spannmål a 6 Daler, efter 1753 års Marckgång	864:	—	—
150 Tunnor Tionde Spannmål, a 6 Daler	900:	—	—
	Summa 6908:	13.	8.

Summa 6908: 13. 8.

Uti Gamle Carleby Sochn finnas inga Konungs=Gårdar eller Säterier, utan alla äro Bondehemman, och nästan allmänt af åboerna bördade.

Gårdarne, som mästedels bebos af Bönder, äro så väl bygda, at man få städes finner så allmänt väl bygda Bondegårdar. Inbyggarena äro allmännaft snygge och renlige i sina Hus och Kläder, nyltre, muntre och lifaktige, arbetssamme, ganska handslöge, i synnerhet i det, som Snickare=arbete kallas, läraktige, at antaga sådane förslager, hwar af de spå sig någon botnad, förståndige, höflige, som af en Bonde kan fordras beleswade och til en del tämmeligen wälmående.

Här med slutar jag nu min Läsare Afhandlingen om Gamle Carleby, och utbeder mig ditt milda omdöme. Opåmint finner jag här många bristfälligheter, utan at nu kunna

förbättra dem. Alla, som uti dylika ämnen utgifwa något, i synnerhet i des egna Swenska drägt, underkasta sig flere tadelfulla domar, än någon annan, och oftast deras, som minst äro skickliga, at i sådana mål fälla mogna omdömen: Sådant finner jag wäl, men, långt ifrån at det skulle oroa mig, gör min innerliga wälmening med detta mitt arbete, och den liufwa plikt, som jag efter mina omständigheter, mot min Fosterbygd fått fullgjöra mig så tillfyllest, at jag gärna unnar tablaren sitt nöje.

G. A. N.

Sammandrag

af

Lull-Specialernes Extracter

Öfver

The förnämste Landt-Produkter

Svar med Handelns fortsättes

ifrån

Gamle Carleby Stad.

Åhr.	Tull- och Neds S kompen. S S m.t.	Särrn och Emide.		Särrn.		Sälg.		Rorr.		Skall.		Ströming.		Salt Sif.	
		Öre.	Skp.	Risp.	Räff.	Rr.	Rapp.	Rr.	Rapp.	Rr.	Rapp.	Rr.	Rr.	Rr.	
1744	2073	19	5	235	15	1355	8	429	7	301	22	176	4	997 ⁷ / ₈	3
1745	2464	6	3	258	—	1068	11	1277	—	820	1	179	24	71 ¹ / ₈	5 ³ / ₈
1746	2139	23	4	136	—	1057	3	747	26	527	27	73	2	1091 ¹ / ₂	4 ⁴ / ₂
1747	2258	13	4	83	—	1022	11	846	29	780	21	62	16	161 ¹ / ₂	2 ¹ / ₂
1748	3472	13	5	107	—	1447	4	1011	14	640	5	127	4	107 ⁵ / ₈	81 ¹ / ₂
1749	2614	1	5	128	—	1006	7	708	3	429	10	24	22	76 ³ / ₈	67 ³ / ₈
1750	3392	24	5	39	8	970	8	1254	23	679	2	334	8	1441 ¹ / ₄	91 ¹ / ₂

Åhr.	Emör.	Kopparr.		Rorr Skött.		Sälg.		Rorr Sif.		Öfr.	Skäff.		Skäffat Sinn.		Sinn Skär.		R. Sannp.	
		Risp.	Skarf.	Risp.	Skarf.	Risp.	Skarf.	Risp.	Skarf.		Risp.	Skarf.	Risp.	Skarf.	Risp.	Skarf.	Risp.	Skarf.
1744	1187	16	139	9	13	10	91	15	131 ¹ / ₂	34 ³ / ₄	8	1521 ¹⁸ / ₂₀	—	—	—	—		
1745	1841	15	160	—	173	5	196	4	951 ¹ / ₄	681 ¹ / ₄	55	472 ³ / ₄	—	—	—	1 ¹ / ₂		
1746	1395	—	173	5	116	14	265	10	1731 ¹ / ₂	491 ¹⁹ / ₂₀	41 ³ / ₄	254 ² / ₅	—	—	—	—		
1747	1518	2	96	10	94	8	254	10	33 ⁹ / ₂₀	49 ⁹ / ₁₀	33	340	—	—	—	—		
1748	1762	5	91	8	117	10	202	2	1221 ¹ / ₄	627 ¹ / ₂₀	45	423 ³ / ₄	—	—	—	—		
1749	1950	12	53	19	121	5	160	4	82 ³ / ₅	52 ³ / ₂₀	46 ³ / ₄	4201 ¹ / ₂	—	—	76 ⁴ / ₅	188		
1750	2792	15	33	—	178	14	401	12	118 ⁹ / ₁₀	61 ³ / ₅	821 ¹ / ₂	382 ⁹ / ₂₀	—	—	20	—		

Åhr.	Djädlat Sampa.	Smetinöl.	Räffwer.	Sunnla.	Sträber.			Raffinn.	Sillar.	Sullar.	Sackter.	Fur. Slep.	Raff. Dr.	Stutar.
					Stott.	Säg.	Stott.							
1744	802 ¹ / ₄	—	255	367 ³⁰ / ₂₀	291 ¹ / ₄	1268	162	429 ¹⁰ / ₁₀	5	5	1	9	—	10
1745	1333 ³ / ₄	891 ² / ₂	383	1121 ²⁰ / ₂₀	301	2467	1191 ² / ₂	349 ¹⁰ / ₁₀	6	1	2	5	—	34
1746	1251 ¹ / ₄	96	456	641 ³⁰ / ₃₀	2411 ⁴ / ₄	13901 ² / ₂	721 ⁴ / ₄	591 ² / ₂	6	2	2	5	1	128
1747	391	2521 ² / ₂	520	531 ⁴ / ₄	4351 ⁸ / ₈	17351 ² / ₂	391 ² / ₂	748 ⁵ / ₅	2	3	2	2	8	55
1748	901	1251 ² / ₂	447	611 ¹¹ / ₂₀	2191 ² / ₂	1416 ³ / ₈	401 ² / ₂	46	3	1	2	7	4	22
1749	8881 ² / ₂	138	490	47	511 ⁶ / ₆	10011 ¹² / ₁₂	17	801 ³ / ₃	4	4	3	—	1	129
1750	5607 ¹⁰ / ₁₀	3371 ² / ₂	418	9211 ²⁰ / ₂₀	180	3432	21	551 ¹⁰ / ₁₀	6	7	7	1	7	24

Åhr.	Furur.	Ror.	Lumigor.	Raffwar.	Får.	Går. fod, föl.	Röda Råffr.	Rödnubar.	Mågshubar.	Mensshubar.	Med.	Sö.	Salm.	Slagarn.	Sinar	
															Rafs.	Sinnar.
1744	—	32	129	67	32	33	1	23	3	2	420 ³ / ₄	698	205	28	1 ² / ₂	2095
1745	5	26	187	130	42	28	2	12	4	3	3261 ² / ₂	8861 ² / ₂	163	88	7 ² / ₂	232
1746	56	88	73	39	47	28	10	10	3	3	339	10681 ² / ₂	164 ³ / ₄	73 ³ / ₄	71 ² / ₂	3061 ² / ₂
1747	64	174	110	45	73	48	28	17	16	—	294	1567	292	229	24	810
1748	45	172	132	97	85	31	3	23	9	4	2901 ² / ₂	1320	131	476	491 ² / ₂	48
1749	62	124	184	93	116	42	32	28	9	2	326	1091	100	336	26	90
1750	4	96	85	39	145	79	1	14	2	6	1961 ² / ₂	1774	155	481	57	90

Gamle Carleby den 30. Maji 1751. Sw. O. Noreen.

Ånmärckningar.

Uti denna Tabell äro uptagne, ei allenast de waror, som utskleppas, utan äfwen alt det, som uti Staden och til des förnöden heter åtgåt, samt en del, som icke ens utskleppas; så utskleppas här ifrån:

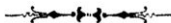
- 1:o Jngen Spanmål; ej heller
- 2:o Boskap, eller Hästar och deras Foder.

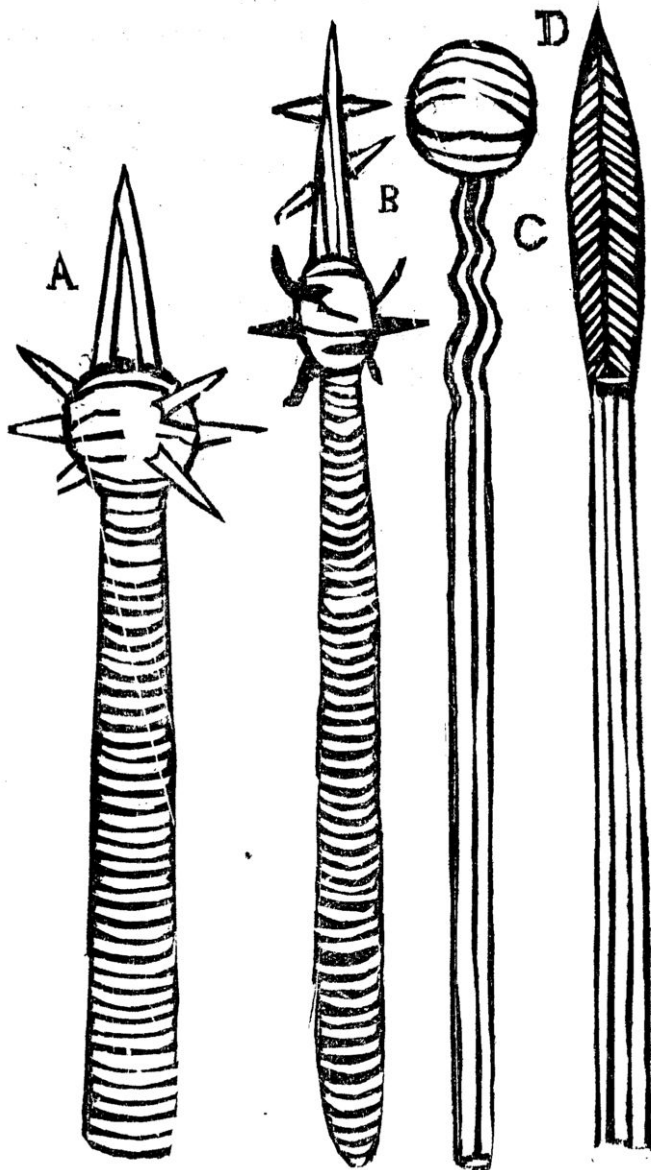
3:o Jern och des Smide ankommer från Stockholm och
Kinå Bruf uti Wöro Sochn straxt söder om NyCarleby,
samt

4:o Kopparen ifrån Stockholm, och består mäst i fär-
dig giorda Bränwins Pannor.

5:o Salt Strömming och annan Fiskt utskeppas icke
ens, emedan der af ej mera fångas, än Hushällen noga
behöfwa; dock förbyta Fiskarena, sin Strömming mot Span-
mål, wid sina utresor.

Alla öfriga här nämde Persedlar, blifwa här ifrån,
samliga mer samliga mindre til Stockholm utskeppade, un-
dantagande Linet, Hampan och Näfwern.

Pris: 1 mark 50 penni.